

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ.

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

Одобрено отъ Министерството на народи.
просвѣщение за училищнитъ библиотеки
съ окр. № 9952 отъ 11 априль 1921 год.

ГОДИНА XII.

КНИГА 4 и 5.

януарий и февруарий 1933 год.

== ВАРНА ==

СЪДЪРЖАНИЕ:

I. Отъ теорията за практиката.

1. Е. Пикарь. — Духътъ на новото възпитание.
2. Живко Симеоновъ. — Значение на упражненията при образованието.
3. Ив. П. Андреевъ. — Пънието въ първоначалното училище.
4. Ат. Чешмеджиевъ. — Илюстративно рисуване и скициране.
5. П. Върбановъ. — Шиене и бродиране въ I отдѣл.
6. П. А. Бумовъ. — Мисли по случай деня на книгата.

II. Изъ практиката за практиката.

1. Д. Правдолюбовъ. — Колко си добра, учителко моя!
2. П. Ат. Бумовъ. — Седмица на книгата.
3. Н. Беневъ. — Стихотворно съчинение.
4. Ив. Георгиевъ. — Животътъ и смъртта на
Иоанъ Кръстителя.
5. Ат. Георгиевъ. — Волъ и крава.
6. М. Приклиева. — Желѣзница.
7. Г. Пенчевъ. — Дѣдо Мразъ.
8. Б. Тотевъ. — Снѣжинки.
9. Ст. Ц. Даскаловъ. — Весело овчарче.
10. С. К. — Цвѣнало бѣло кокиче.
11. Ат. Тодоровъ. — Кокиче.

III. Изъ училището и живота.

1. Задачи на новото възпитание.
2. Разходи за народните просвѣта въ Европа.
3. Детски лѣтовища въ Полша.
4. Детско село.
5. Помощни учреждения при германскитѣ основни училища.

IV. Книгопись и рецензии.

1. Д-ръ Д. Гиневъ. — Първа книжка. Помагало за начално обучение по четене. Разглежда Д. Правдолюбовъ.
2. Тр. Симеоновъ. — Детско утро. Сборникъ за детски забави.
3. Н. Беневъ. — Най-добритѣ другари. Детска драма въ едно действие.
4. Ив. Георгиевъ. — Ръководство по въвеждане въ първоначалнитѣ училища.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА

МЕСЕЧНО СПИСАНИЕ ЗА ОСНОВНИ УЧИТЕЛИ

Редакторъ: Антонъ Борлаковъ.

Год. XII. януарий и февруарий 1933 г. Кн. 4 и 5.

Ernest Picard.

ДУХЪТЪ НА НОВОТО ВЪЗПИТАНИЕ.

Да възпитаеш човѣкъ значи да го подготвишъ за живота. Първитѣ му години — до неговата зрѣлостъ — сж дадени да се подготви тѣломъ и духомъ за борба, да напегне силитѣ си, за да добие за живота и свѣта ония познания, които неговитѣ прадѣди сж му оставили въ наследство.

Семейството и училището сж дветѣ главни огнища въ дѣлото на възпитанието, ала и едното и другото отразяватъ стремежитѣ и нуждитѣ на околната обществена срѣда. „Общественото мнение“ завладява човѣка съ идейната си атмосфера. Тя го кара да предпочита единъ или другъ трудъ, да взима едно или друго становище къмъ проявитѣ на живота: да се стреми къмъ богатство или къмъ красота, да дири своя идеалъ въ властуването или въ подчинението, въ труда или въ удоволствието. То опредѣля мислитѣ, стремежитѣ и действията.

„Общественото мнение“ е система отъ идеи и навици, които бавно се създаватъ и още по-бавно се унищожаватъ. Едва създадено, то вече не отговаря на нуждитѣ на обществената срѣда, която го е создала, защото условията на живота се мѣнятъ и обществото се развива непрестанно. Едно познание, по-голъмо отъ познанията на миналото, едно индустриално откритие, появата на новъ конкурентъ на пазара, завладяването на нова земя, една грѣмотевица по небето на сждбата — и ето човѣчеството подскача и се дижи като пронизано отъ електрически токъ! Хората и нѣщата се тласкатъ къмъ тайнствено бждаще отъ сила, на която не може да се противостои. Разумниятъ човѣкъ трѣбва да отправи погледъ си къмъ това бждаще, за да опредѣли пжтя си и да насочи развитието си къмъ него.

Мигаръ къмъ това тайнствено бждаще човѣцитѣ насочватъ своя пжть? Мигаръ нѣма никакво противоречие между

начина, по който се възпитават тѣ, и човѣшкитѣ нужди?

Противоречието съществува отдавна. То не може да се отрича. Днешната възпитателна система има голѣми и важни недостатѣци.

Възпитателната система не трѣбва да се сковава въ неизмѣнни рамки: тя трѣбва да бѣде живъ организъмъ, който се развива заедно съ общественитѣ нужди, като непосредствено следи мѣняващата се действителностъ, за да нагоява къмъ нея науката и методитѣ си.

„Общественото мнение“ е твърде склонно да дрѣме. Само бедствията го сепватъ отъ неговата дрѣмка. Затуй дългъ на възпитателя е да не гледа миналото, а да се визира въ бѣдащето. Само при това условие той ще може да подготви възпитаницитѣ си за мжнотиитѣ въ живота. Назадничавото и невежето мнозинство ще му противодействува — ще крещи срещу неговитѣ опити за обнова, но той не трѣбва да се смущава отъ тѣхнитѣ крѣсъци, защото истинскиятъ възпитател е агентъ не на традицията, а на обновата.

Повече отъ всѣки другъ пжтъ днесъ обществото има нужда отъ силни личности, способни да се саморжководятъ въ живота. Безпредѣлно движение вълнува съвременнитѣ народи. Нуждата да се борятъ за своето съществуване ги тласка къмъ стопанско развитие и надпреварване.

Въ миналото животътъ е простъ и спокоенъ. Индустрията едва е почнала да се заражда. До края на XVIII вѣкъ богатството е предимно земледѣлско и неподвижно: то се предава чрезъ недвижимитѣ имоти. Въ градоветѣ трудътъ е уреденъ чрезъ точни правилници. Производството е мѣстно, потрѣблението — ограничено. Традицията и опитността сж единственитѣ двигатели на напредѣка, който се извършва бавно — безъ сътресения. Конкуренцията е слаба. Индивидътъ се радва на установенъ и осигуренъ животъ.

Ала обществениятъ животъ напредва къмъ бѣдащето. Старииятъ редъ се руши, но той крие въ себе си плодovitо семе. Новъ духъ прониква въ него: *духътъ на свободното изследване*. Миналото, традицията не се уважаватъ вече отъ народа. Изучаватъ действителността и я изразяватъ въ закони. Раждатъ се наукитѣ: най-напредъ астрономията, после природознанието, физиката и химията. Парата и каменнитѣ вжглища преобразяватъ индустрията и превознитѣ срдства. Машината замѣства човѣшката ржка, фабриката — домашната работилница. Настѣпва превратъ въ стопанския животъ. Производството се увеличава. Срдствата за съобщения ставатъ общедостѣпни. Клиентелата се умножава. Потрѣбителнитѣ нужди се увеличаватъ. Безброй мѣста за износъ се откриватъ. Производството е научно, методично, прогресивно. Потрѣблението е международно. Напраздно народитѣ се затварятъ съ митнишки прегради: на свѣтовнитѣ тържища тѣ се сблъск-

ватъ; силнитъ заплашватъ слабитъ; нуждата да се въоръжаватъ се чувствава отъ всички. Собствеността и капиталътъ придобиватъ стойностъ само чрезъ методическия трудъ, който ги заставя да произвеждатъ.

Нашето общество вече не се крепи на собствеността, а на труда. Отъ сега нататъкъ вѣрата и надеждата на индивида ще бждатъ толкова по-толѣми, колкото е по-работоспособенъ. Животътъ се усложни твърде много. Вѣкътъ на науката, на парата и на електричеството промѣни твърде много трудовитѣ условия.

Непобедима сила тласка обществото къмъ напредѣкъ и преустройство. Подготвенъ ли е индивидътъ за тоя напредѣкъ и за това преустройство?

Материалниятъ напредѣкъ не напрази нито обществото по-спокойно, нито човѣчеството по-щастливо. Въ вѣка на най-голѣмото економическо развитие се постави въ най-остра форма проблемата за мизерията и сиромашията.

Трѣба ли, обаче, да обвиняваме нѣщата за това? Трѣбва ли да осждаме цивилизацията и да съжеляваме за миналото?

Никое време не дава повече възможности за въздигане и забогатяване на способнитѣ, никое време не дава толкова много случаи за трудъ и толкова срѣдства, за да се накара земята да произвежда повече, както времето, въ което живѣемъ. Но намъ липсва умъ, за да проникнемъ въ всичко това, и воля, за да се възползуваме отъ него.

За тоя упадѣкъ на нашитѣ народни сили, който наблюдаваме, едни обвиняватъ Провидението, други — правителството, трети — обществото, а въ сжщностъ много по-право ще бжде, ако хвърлимъ вината върху себе си. Предъ мжчнотиитѣ на живота ние сме свикнали да отдаваме на случайността, на щастieto, както успѣха и въздигането на щастливитѣ, така и несполуката и провалата на нещастнитѣ — да обвиняваме общитѣ закони, по които се управлява свѣта, когато сжщинската причина на нещастieto се крие, отъ една страна, въ невежеството и, отъ друга — въ неправдата. Случайността носи въ нашия пжтъ възможности за благоденствие и щастие, но ние ги оставяме да минатъ, безъ да се възползуваме отъ тѣхъ. Мигаръ това не е наша вина?

Ние искаме да се издигнемъ по обществената стълба безъ усилия и жертви, а това е невъзможно: само смѣлитѣ, предвидливитѣ и енергичнитѣ могатъ да се издигатъ по нея.

Щастieto ни кара да тичаме следъ неговитѣ дарове, но то иска отъ насъ по-голѣма воля, за да го завладѣемъ, по-голѣма енергия, за да го запазимъ, защото произтича отъ равновесието между нуждитѣ на живота и нашитѣ желания, които се усложняватъ. Така усложняването на живота и на труда върви успоредно съ напредѣка на цивилизацията.

Успѣватъ все по-малко и по-малко човѣци, защото все по-го-
лѣми и по-голѣми усилия сж потребни, за да може да изпъл-
ни човѣкъ своята роля, а малцина сж способни за такива
усилия.

Слабитѣ, победенитѣ, сж жертва на своето безволие и
невежество, на отсъствието на енергия и мъжество. Жестоко
е да се хвърлятъ тия думи срещу мнозинството, което изне-
могва отъмизерия, ала въ основата си тѣ съдържатъ самата
истина.

Всѣки блѣнува за щастие. На кого трѣбва да се упова-
ва, за да го постигне? На обществото ли? Но Провидението
не е пожелало, щото щастieto да бѣде даръ отъ обществото.
То е завоювание, което трѣбва да се извърши, победа, която
трѣбва да се спечели.

Ако условията на борбата за съществуване сж по-тежки,
ние трѣбва да си послужимъ съ по-научна и по-методична
тактика, да проявимъ по-голѣмо волево постоянство.

Щомъ е така, не трѣбва ли преди всичко да въоръжимъ
индивида съ сила и енергия, съ мъжество и характеръ, вмѣс-
то да увеличаваме благотворителнитѣ заведения?

*Да! Трѣбва да създадемъ „човѣци“ и да изпълнимъ
обществото съ тѣхъ. Тогава ще посѣемъ богатство и радостъ,
защото щастieto се крие въ усилията и сполуката, въ
развоя на енергията и на волята, а не въ властвуването
и наслажденията.*

Новъ идеалъ се посочва на младежътa. Старото обще-
ство се дѣлѣше на бедни и богати. Трудътъ бѣ отреденъ за
еднитѣ, насладитѣ и леностъта — за другитѣ. Да работишъ
бѣ срамно. Днесъ, обаче, господствува другъ възгледъ: бо-
гатъ е оня, който кара своя имотъ да произвежда. „Да се
веселишъ“ е идеалъ на ленивитѣ и подлитѣ. Да произвеж-
датъ, да осъществяватъ нѣкакво дѣло е идеалъ на добре
надаренитѣ тѣлестно и душевно.

Миналото, следователно, е безвъзвратно минало. Да го
оплакваме е безполезно. Бждащето открива изгледи за щас-
тие и общественъ възходъ, стига само да умѣемъ да вървимъ
къмъ него, да умѣемъ да напругнемъ енергията си, за да го
завладѣемъ и да вкусимъ отъ него. То ни води къмъ по-
интересна, ала и по-трудна форма на животъ, и изисква по-
широко и по-пълно развитие на индивида. Прочее, да заси-
лимъ „човѣка“ въ насъ, за да се уповаваме въ борбата за
съществуване само на себе си.

Нѣкога най-надеждната опора на индивида бѣ общест-
вото: то го подслоняваше и подпомагаше въ различнитѣ
стѣпки на неговото съществуване, но и *господаруваше* надъ
него съ неограничена сила. Индивидътъ бѣ създаденъ за
обществото, а не обществото — за индивида. Интереситѣ на
индивида изчезваха предъ интереситѣ на държавата. Той се

отказваше отъ себе си и отъ своя собственъ идеалъ и служеше само, като преданъ войникъ, на държавния идеалъ. Само срещу цената на тая преданостъ държавата го подкрепяше и му даваше възможностъ да напредва.

Докато държавата бѣше добре уредена, синътъ трѣбваше да върви по стѣпките на баща си: покровителството на семейството и на съсловието, къмъ което се числѣше, го ръководѣше презъ различнитѣ обстоятелства на живота. За да си намѣри мѣсто въ свѣта, по-малко имаше нужда да се уповава на себе си, отколкото на други. Най-полезното нѣщо за него бѣ да владѣе изкуството да си служи съ други — да бѣде отличенъ „свѣтски човѣкъ“.

За тая цель работѣше старото училище. То издигаше човѣка отъ една класа или една партия, отъ една служба или отъ едно положение. Училището се занимаваше съ богатитѣ и пренебрегваше беднитѣ. Възпитаваше „свѣтски човѣци“. „честни човѣци“, които не се грижеха да работятъ, но които бѣха жадни за веселби. Възпитаваше „параденъ човѣкъ“, а не дѣловъ човѣкъ.

Локъ, като разви мисълта на *Мотенъ*, постави като цель на възпитанието — „свършения благородникъ“ (жентлеменъ).

Изумитѣ се стремѣха да създаватъ отъ възпитаницитѣ си „християни“ и „свѣтски човѣци“. Всѣкога човѣкътъ се възпитаваше за обществена полза: за обществото и църквата, но никога и за самия него. Възпитаваше се въ него „общественото сжщество“ и се пренебрегваше неговата нравствена сжщностъ.

Затова човѣкътъ умѣеше хубаво да играе ролята си въ „свѣтския животъ“, но никога не познаваше изкуството да бѣде истински „човѣкъ“.

Каква стойностъ има такъвъ човѣкъ? Каква стойностъ има изтънчениятъ човѣкъ отъ XVIII вѣкъ — човѣкътъ съ проникателенъ духъ, но съ умъ, ограниченъ отъ предраждаци, съ воля, неспособна да се справи съ обстоятелствата, за които не е подготвена? Каква стойностъ има личността, добре упражнена да влѣзе въ здравитѣ рамки на дадена обществена срѣда, по некадърна да се крепи, когато тая срѣда се разстрои, полезна, когато обществото е силно и я брани, безполезна, когато обществото отслабва и се разлага, негодна за борба и безпомощна предъ лицето на опасността?

Условията за животъ се промѣнятъ. Обществениятъ строй се руши. Обществениятъ класи се деорганизируютъ. Черквата вече не се почита. Можемъ ли въ такова време да възпитаваме детето така, като чели то винаги ще бѣде богато, щастливо и заобиколено съ слуги?

На какво можем да се уповаваме, ако не можем да се уповаваме на себе си?

Нуждитъ на новото време налагатъ да рвзвиемъ всичкитъ си сили, да привикнемъ да работимъ и да умѣемъ да станемъ човѣци, защото новото общество, което иде, ще се издигне върху развалинитъ на старото и ще се крепи отъ мжжественитъ, смѣлитъ, дейнитъ и силнитъ личности.

Отъ сега нататъкъ главната задача на възпитателитъ трѣбва да бжде да възпитаваатъ „човѣци“.

Осжществи ли XIX вѣкъ това дѣло за освободението на индивида? Великата френска революция го освети по закондателенъ редъ. Тя набеляза основитъ на новото общество, чиито центъръ и целъ е индивидътъ, ала мжчна и продължителна работа се изисква, за да се осжществи това преобразование. „Общественото мнение“ относно развоя на индивида още не е добре установено. То е твърде много проникнато отъ духа на миналото. Обществениятъ механизъмъ твърде много потиска индивида. Обществото малко уважава личността. Предъ човѣка съ нови идеи, съ мощно изграденъ вътрешенъ животъ то предпочита човѣка, който вижда и разбира само „познатото“. И ако нѣкои силни индивидуалности сполучаватъ да разкжсатъ тѣснитъ примки на тая потискаваща мрежа отъ предрасждаци, все пакъ консервативната и уеднаквяващата обществена сила непрестанно работи, за да разруши още въ тѣхния зародишъ нишкитъ на индивидуализма и на напредъка.

Ала рамкитъ, които сковаватъ индивида, макаръ и да не сж изчезнали още, сж твърде слаби. Това е самата истина. Но мигаръ не продължаваме да се опираме на тия прогнили рамки, на запазенитъ стари предрасждаци? Ако семейството, черквата и обществото не могатъ да ни помогнатъ, за да успѣемъ въ живота, не остава ли държавата като последна спасителна опора? Не прибѣгваме ли къмъ нея, за да добиемъ скромно, но сигурно припитание? На тоя стремежъ се дължи безпирното увеличение на паразитнитъ служби, които подяждатъ държавния бюджетъ.

Младежитъ сж неспокойни и заблудени. Тѣ смѣтатъ, че ще живѣятъ по-добре, ако се настанятъ на работа въ нѣкои обществено учреждение, отколкото ако се отдаватъ на производителенъ трудъ, който би създалъ народни богатства. На тая заблуда плащатъ данъ дори и най-даровититъ.

Революцията освободи човѣка, но не извърши главното нѣщо: не засили индивида. Ако той сега малко върва въ себе си, ако още по-малко върва и въ общественитъ учреждения, които го заобикалятъ, чудно ли е, че се стреми все повече и повече да се създаде голѣма организирана сила, подъ закрилата на която ще може да се подслони при нужда?

При тѣзи обстоятелства новото училище искрено посоч-

ва на децата и на младежите течението, което влѣче и човѣцитѣ и нѣщата къмъ тоя новъ идеалъ: да тръгнатъ по посоката на самото течение, за да използватъ силата му, вмѣсто да се опитватъ да го спратъ. Новото училище ги учи да *гледатъ смѣло въ лицето на мъжкоститѣ въ новия животъ, привиква ги къмъ усилия, постоянство, самоувѣреност и отговорност*. То имъ посочва, че великитѣ хора — героитѣ на индивидуализма — набеязватъ пжтя, по който Провидението желае да вървимъ. Посочва имъ, че у всѣки отъ насъ има семе на единъ герой и че нашъ дългъ е да помогнемъ да поникне това семе.

Понеже семейството все повече се отказва отъ възпитателното дѣло, а обществото е разяждано отъ нееднѣжби, които пречатъ на бодростта и здравето да достигнатъ до душата на младежта, — дългъ е на училището да организира тоя новъ духъ и да посѣе срѣдъ детското общество плодотворнитѣ семена, които ще обновятъ живота.

Ако хвърлимъ само веднажъ тия звучни думи въ ушитѣ на детето, не ще създадемъ отъ него „новъ човѣкъ“. Ако ги издълбаемъ дори съ златни букви върху лицето на училището, не ще го превърнемъ въ „ново училище“. Тази индивидуалистична идея трѣбва да стане основа на всѣка училищна организация. Тя трѣбва да проникне въ всички обществени прояви. Трѣбва да ръководи цѣлата детска дейностъ, трѣбва да стане *идея — сила*, около която да се събиратъ другитѣ идеи.

Живко Симеоновъ,
учил. инспекторъ въ Райково.

ЗНАЧЕНИЕ НА УПРАЖНЕНИЯТА ПРИ ОБРАЗОВАНИЕТО.

У насъ отдавна се говори за *ново* училище, *ново* възпитание, *нови* образователни методи. Примаменни отъ изгледитѣ на бждащето училище, ние безпощадно критикуваме сегашното и сме готови да отречемъ едва ли не всичко у него. Въ увлѣчението си забравяме, че новото училище не ще се роди изведнажъ, не ще се сътвори изведнажъ отъ нѣкакъвъ гениаленъ педагогъ, а ще се създаде и израстне постепенно върху основитѣ на старото училище. Новото училище, безъ съмнение, ще запази много нѣща и отъ старото. У последното не всичко е остарѣло и не всичко трѣбва да се изхвърли.

Такъвъ е случаятъ съ управленията при обучението и възпитанието, или, общо казано, съ *упражненията при образованието*. Упражненията сж много старо дидактическо сръдство. Тѣ сжществуватъ, откато сжществуватъ училища. Упражненията, като дидактическо сръдство, не сж остарѣли и нѣма

да остаряват. Напротивъ, тѣхната цена расте, защото едва въ ново време каточели почна да се изяснява тѣхната истинска сжщностъ и значение.

Трѣбва да признаемъ, че въ досегашнитѣ, пъкъ и въ днешнитѣ училища на упражненията не се отдава нужното значение. Тамъ учителитѣ сж заети най-вече съ *преподаване*. Него тѣ смѣтатъ за центъръ на своята училищна работа. Че упражненията се подценяватъ, личи още отъ педагогическитѣ училища, дето бждащитѣ учители се готвятъ почти единствено за *преподаване*. Тамъ почти всички „пробни“ уроци сж все „преподаване“. Така е и въ педагогическата литература, и въ методическитѣ ръководства, дето се говори предимно за преподаване. Всички изнесени „лекции“ въ конференциитѣ сж все преподаване. Всѣки учителъ при ревизия отъ инспектора предпочита да преподава, смѣтайки, че така по-добре ще покаже своето изкуство и ще даде възможностъ на инспектора по-вѣрно да го прецени. „И до днесъ още нѣмаме специални ръководства, които да изнасятъ въпроса за упражненията обстойно, като посочатъ конкретенъ и систематически планъ на упражнения по разнитѣ предмети, каквито ръководства за преподаване имаме по нѣколко за всѣки учебенъ предметъ. Дори и въ отдѣлни статии не се третира този въпросъ. Или, ако се третира, третира се бѣгло, а не като самостоятелна и най-важна работа, която трѣбва да лежи въ центъра на училищната система“ (Д. Чолаковъ въ сп. „Българско училище“, г. III, кн. 1).

Всичко това ясно говори, че упражненията се смѣтатъ за второстепенна работа при образованието. Затова и повечето учители сж по-слабо подготвени за тѣхъ.

Ние смѣтаме, обаче, че бждещето принадлежи на упражненията. Въ този духъ ни говори новата дидактика. Въ това направленне работятъ и всички нови училища. Царството на майсторитѣ-преподаватели, като че ли почва да залѣзва. Тѣхната работа и тѣхнитѣ „образцови лекции“ почнаха да се таксуватъ като театралностъ и парадностъ, които не носятъ дълбоки и трайни резултати. Отъ гледището на новата дидактика, по-ценни сж учителитѣ, които мълчаливо, безъ много шумъ, безъ много приказки, декламации и дидактически превземки, търпеливо и умѣло могатъ да водятъ целесъобразни и системни образователни упражнения.

Нека се опитаме да изяснимъ значението на упражненията при образованието отъ гледището на новата дидактика.

Въ дидактиката е възприето гледището, че образованието е онази целесъобразна и планоуѣрна дейностъ на възрастнитѣ, чрезъ която тѣ подпомагатъ, направляватъ и засилватъ естествения растежъ на младитѣ поколения въ умствено, нравствено и волево отношения. При тази дейностъ въ душата на всѣки младежъ се извършва процесъ, който има за краенъ

резултатъ пълното овладяване на дадено знание, на дадена сръчност или максималното развитие на дадена способност. Този процесъ е известенъ подъ името *образователенъ процесъ*. За да опредѣлимъ значението на упражненията при него, необходимо е да изяснимъ поне на кратко неговата сжщностъ.

Въ дидактиката и психологията е установено, че въ образователния процесъ може да се откриятъ три фази: 1) *Възприемане*, при което образователната материя въ една или друга фирма, по единъ или другъ начинъ се поставя въ допиръ съ душата на ученика. Възприемането е потикътъ, първо причината, която предизвиква по-нататъшна душевна работа. 2) *Вжтрешна преработка*, при която възприетата образователна материя се подрежда, свързва, тълкува и разяснява. Тукъ възприетото се анализира, съпоставя, преценява, дири се причина и се предполага следствие. Съ една речъ, тукъ се разсжждава и умозаклучава. — 3) *Приложение*, при което придобитото и преработено въ съзнанието на ученика знание се изразява външно. Изразяването може да стане въ форма на словесенъ изразъ, на действие, приспособяване, нагласа и задръжка. Съ приложението образователниятъ процесъ завършва и придобитото знание става пълно притежание на индивида, става негова плътъ и кръвъ, става неговъ навикъ. Само онова образование постига своитъ цели, което довежда образователния процесъ до този край. Последниятъ, следователно, е само процесъ, при който се образуватъ навикитъ у човѣка.

Какъ става това?

Въ психологията е възприето следното: Всѣко едно дразнене, възприето отъ сътивата, преминава презъ нервнитъ пжтича и стига до сивото вещество на мозъка. Тамъ става вжтрешната преработка, въ резултатъ отъ която се възбуждатъ двигателнитъ центрове и се предизвиква движение. Този пжтъ е съзнателенъ и сравнително бавенъ. Но цомъ едни и сжщи дразнения се повтарятъ много пжти, то възбуждането почва да не достига вече до съзнанието, а минава направо отъ сътивнитъ въ моторнитъ клетки и предизвиква движение. Това движение е несъзнателно, защото се прескача вжтрешната преработка, но е напълно целесъобразно, защото е създадено по съзнателенъ пжтъ. Това именно е *навикътъ*.

Явно е отъ направената анализа, че, за да се създаде единъ какъвъ да е навикъ, необходимо е много пжти едни и сжщи дразнения да се възприематъ, много пжти тѣ да се преработватъ въ съзнанието и много пжти да се изразяватъ. Или на обикновенъ езикъ казано, *навикитъ се образуватъ чрезъ упражнения*. — Пренесени тѣзи мисли върху образованието, ни убеждаватъ, че съвсемъ не е достатъчно едно знание веднажъ да се възприеме, веднажъ да се преработи и веднажъ

да се изрази. За да бъде увладѣно то напълно отъ ученика, трѣбва последниятъ да го възприеме, преработи и приложи много пѣти. Ето отъ де се явява и нуждата отъ упражнения при образованието.

Познавайки пѣтя, по който знанията се превръщатъ въ навици, ние можемъ да разберемъ значението на упражненията при образованието. Това добре е изразилъ професоръ Герасковъ въ своята Дидактика, гдето на стр. 111 казва: „Значението на упражнението лежи въ сжщността на асоциацията и репродукцията на представитѣ и въ връзката между сѣтивнитѣ и двигателни нервни центрове. Колкото по-често се явява въ съзнанието една група отъ представи, толкова по-силно се свързватъ отдѣлнитѣ представи въ нея и толкова по-лесна и по-точна става репродукцията имъ. Когато една представа е свързана съ нѣкое движение, първоначално връзката е много слаба и движението се произвежда твърде бавно, несигурно и неточно. Това ще ни стане най-ясно съ единъ примѣръ. Да кажемъ, че ученикътъ вижда писмения образъ на буквата „А“ и трѣбва да се научи да го пише. При първия опитъ той ще трѣбва да съсредоточи цѣлото си внимание върху направлението, голѣмината, дебелината, извивкитѣ на линиитѣ, които образуватъ буквата. Сжщевременно тия отдѣлни възприятия трѣбва да действуватъ не само на зрителния и асоционния центрове, но да разпростратъ раздразнението до моторнитѣ центрове, да се възбудятъ двигателнитѣ нерви на ржката и прѣститѣ по такъвъ начинъ, че да могатъ да се извършатъ подходящи движения за написване на буквата. Съ други думи, за ясното познание на буквата „А“ е нужно да имаме слухови представи за звука, зрителни представи формата и цѣлъ редъ представи за движенията, които ставатъ при написването ѝ. Между тия представи трѣбва да се установи тѣсна, последователна връзка или координация. При първото написване тази координация е слаба, защото раздразнението, идееще отвънъ, срѣща всевъзможни препятствия, докато достигне до чувствителнитѣ асоционни центрове, а още повече при по-нататъшния му пѣтъ презъ двигателнитѣ центрове къмъ периферичнитѣ двигателни нерви. Често пѣти тия препятствия спиратъ раздразнението преди да е достигнало до последнитѣ пунктове, или достига много отслабнало и неясно. Затова е потрѣбно силното участие на вниманието и волята, чрезъ които се отстраняватъ препятствията изъ пѣтя на раздразнението, докато то произведе всички реакции.

При повторното изпълнение на сжщото действие пѣтятъ на раздразнението е донѣкжде прокаранъ, уравненъ и то по-лесно и по-сигурно достига цельта си. При третото повторение пѣтятъ още повече е осигорява, както все повече и повече се отжпква пѣтеката по навалѣлия снѣгъ или все повече

и повече се издълбава коритото, изъ което е текла единъ пжтъ водна струя, ако често тече изъ него следъ това. Колкото повече се улеснява пжтьтъ, по който се разпространява едно раздражение, толкова по-малко е нужно да участвуватъ вниманието или волята, като спомагатели фактори“.

Всичко това, смѣтамъ, достатъчно ясно ни разяснява значението на упражненията при образованието. Насъ ни става ясно, че чрезъ тѣхъ се засилватъ асоциациитѣ на знанието, координирани за извършване на дадено действие, и винаги, когато една представа изпъкне въ съзнанието ловко, бърже повлича и другитѣ съ себе си. (Д-ръ П. Цоневъ.) Само чрезъ упражненията, следователно, ученикътъ става владетелъ на знанията си, като се постепенно механизиратъ и превръщатъ въ привычки. — Всички тѣзи разсуждения ни откриватъ сжщо така и още едно значение на упражненията при образованието, пжкъ и въ човѣшкия животъ изобщо : „Упражнението е пжтьтъ къмъ икономия въ душевния животъ. Човѣкъ не би билъ въ състояние всичко да мисли, всичко винаги ясно да си представя, ако всичко това чрезъ упражнението не би станало негова плътъ и кръвъ, негова втора природа“. (Д-ръ П. Цоневъ.)

Анализътъ на образователния процесъ ни посочва най-сетне, че упражненията иматъ значение и е необходимо да се правятъ и при тритѣ му фази. Така, най-напредъ ученикътъ трѣбва да се научи да *наблюдава*. Да наблюдава съзнателно, съ опредѣлена цель, по известенъ планъ. Съ една дума, методично да наблюдава и възприема. Децата, наистина, по природа сж наблюдатели и възприемчиви, но тѣхното наблюдение е разхвърлено, случайно и повърхностно. Тѣ възприематъ почти всичко, което се изпрѣчи предъ сътивата имъ. Ето защо образованието си поставя за цель да дисциплинира детската наблюдателностъ, да я направи съзнателна, да ѝ даде насока. То иска да научи детето да наблюдава съ опредѣлена цель, планомѣрно, както и да възприема това, което му е нужно. А нѣма никакво съмнение, че това образованието може да постигне само съ редица търпеливо прилагани упражнения. Съвсемъ нѣма да бжде достатъчно, напримѣръ, само да се каже на детето, какъ да наблюдава, а ще трѣбва да му се даде възможностъ много пжти да извършва самѣ действителни наблюдения.

Следъ това, детето трѣбва да се научи да *преработва* въ съзнанието си възприетата учебно-възпитателна материя. Вѣрно е, че детето самѣ обича да си тълкува и обяснява всичко, което възприеме, но това става обикновено твърде своеобразно и често го довежда до невѣрни заключения. Ето защо то трѣбва да се научи правилно да обсъжда, преценява и заключава. Чрезъ анализъ, синтезъ, сравнение, индукция и дедукция то трѣбва да направи своята преценка и дей-

де до желанния изводъ. Детето трѣбва да се научи да взема становища къмъ всичко възприето и да си обяснява неговия смисълъ. Какъ може да се постигне всичко това? — Очевидно, че само по пѣти на упражненията. Не е достатѣчно учителтъ да направи предъ детето нужната анализа, синтеза, индукция или дедукция и да мисли, че то е усвоило тѣзи методи. За да може то да си служи съ тѣхъ, ще трѣбва да се накара много пѣти да ги опитва, да ги прилага, или, съ други думи, да се упражнява въ тази работа.

Най-сетне, детето трѣбва да се научи да *изразява и прилага* на дѣло всичко онова, което е придобило и обработило въ съзнанието си. Истинскиятъ човѣкъ може винаги да проявява въ живота своето духовно богатство. Той не го държи скрито въ себе си. И нѣма смисълъ да го държи. Да научи детето да дава най-целесъобразенъ, разуменъ и ценно-резултатенъ изразъ на своитѣ постижения, на своитѣ душевни ценности — е последната и най-важна задача на образоването. По-конкретно казано, това значи — да научимъ детето да изразява своето познание въ различнитѣ области на живота. Напримѣръ: словесно — въ езика; съ цифри, пресмѣтания и разсъждения — въ математиката; пластично — въ изкуствата, техниката, стопанството и т. н. Тукъ за насъ е още по-ясно, че всичко това може да се постигне само съ многократни упражнения. Напр., да се изразява писмено и устно, човѣкъ може да се научи само съ съответни упражнения; да прѣсмѣта, може да се научи само съ упражнения въ пресмѣтане; да рисува, да свири, да работи нѣкой занаятъ — може да се научи само съ упражнения въ тѣзи области.

Всичко това, струва ни се, достатѣчно ни убеждава, че упражненията иматъ значение, колкото за възприемането, толкова за вътрешната преработка, толкова и за приложението. Ясно е сѣщо така, че упражненията иматъ значение както за материалната, така и за формалната страна на образованието. Всѣко знание може да се увладѣе напълно само чрезъ многократни упражнения. Душевнитѣ сили на човѣка се развиватъ пакъ съ постоянни упражнения.

Говорейки за значението на упражненията до тукъ, ние засегнахме значението имъ главно за умственото развитие на ученика. Тѣхното значение, обаче, се разпростира и върху чувственото и волевото му развитие. И тукъ нуждата отъ упражнения още повече проличава. Нека пояснимъ на кратко тази мисль.

Известно е, че чрезъ *възпитанието на чувствата* искаме да позишимъ и облагодаримъ чувствения животъ на човѣка, като накараме последния да преживява всичко по-дълбоко, да се вживява въ чуждитѣ чувства, да бжде по-сърдеченъ, по-отзивчивъ, милосърденъ, състрадателенъ и т. н. Да култивираме у него постоянно и искрено вълнуване отъ истината

и лъжата, отъ доброто и злото, отъ хубавото и грозното. Съ една речъ, ние искаме да създадемъ високо морални и естетични хора. Възможно ли е това да стане безъ упражнени- ния? Достатъчно ли е само да се каже на детето, че това е добро, а това — лошо; че това е позволено, а онова — не; че това е хубаво, а това — грозно; че това е позволено, а това — не; и да искаме отъ него изведнажъ да стане морал- но, както и да започне вѣрно да преценява хубавото? — Без- порно, не! — Трѣбватъ много и много упражнения, докато се постигнатъ тѣзи желани цели. Ползувамъ се отъ случая да отбележа тукъ, че моралнитѣ упражнения, които обикно- вено се правятъ въ нашитѣ училища, сж далечъ нецелесъоб- разни. Така, нравоучението се преподава словесно въ часове- тѣ по вѣроучение, а отъ моралнитѣ четива се извличатъ поу- ки, като после се иска отъ ученицитѣ да разкажатъ науче- ното. И си въображаваме, че съ това сме научили децата на моралъ, Нищо подобно! Децата сж научили само разказа, четивото, примѣра, но не и самия моралъ. По такъвъ начинъ ние сме упражнили паметъта, но не и чувствата на ученика. — Вижда се, че упражненията тука трѣбва да бждатъ отъ съвсемъ другъ родъ. Безъ да се впускаме въ подробности по този въпросъ, които би ни отвлѣкли отъ нашата тема, ще се задоволимъ да подчертаемъ само, че при тѣзи случаи трѣбва да се упражнява на дѣло самия моралъ, а не разкази- тѣ за него. Трѣбва ученикътъ да бжде подлаганъ не веднажъ на изпитание, да му се създаватъ случаи не веднажъ да пра- ви добро, ако искаме добродетелтъта и състраданието, напри- мѣръ, да му станатъ навици, негова втора природа.

Сжщото може да се кажа и за *естетичното развитие* на детето. Не е достатъчно само да дадемъ на детето из- вестни естетични правила, а да го накараме много пжти само да намира хубавото въ природата, живота, литературата и изкуствата, а и много пжти — доколкото силитѣ му позволя- ватъ — само да твори това хубаво. Само чрезъ подобни уп- ражнения то може да стане добъръ естеть.

Не по-малко е значението на упражненията и за *воле- вото развитие* на детето. Чрезъ възпитанието на волята ние искаме дая закалимъ, да я направимъ по-издржлива, по- будна, пълна съ пориви и инициативи; да култивираме у чо- вѣка по-целесъобразни и сигурни действия. Безспорно, че и това не може да се постигне само съ единъ опитъ, съ едно изпитание, съ едно извършване на извѣстна работа. Необхо- димо е да се даде възможность на ученицитѣ не веднажъ да проявятъ своята воля при изпитание, при издржливостъ, при преследване на опредѣлени цели. Да имъ се даде възмож- ность много пжти да действуватъ, да работятъ, да творятъ. Само така бихме могли да развиемъ дѣлови и волеви лично- сти. Съ морализации, поуки и напѣтствия много малко може

да се допринесе въ това отношения. Нужно е детето да приложи много пжти на дѣло това, на което искаме да го научим. Упражненията при волевото развитие сж крайно необходими. Само ковейки, чирачето става ковачъ. Само свирейки, любителътъ може да стане музикантъ. И само целесъобразно упражнявайки се, детето може да се развие умствено, чувствено и волево !

И тъй, упражненията сж жизнена необходимостъ за образованието. То може да постигне напълно своята цель само по пжтя на упражненията, защото само чрезъ тѣхъ знанията могатъ да се превърнатъ въ можене. Човѣкъ нищо не може да владѣе напълно или да извършва сполучливо, ако не се е достатъчно упражнилъ за това. И не ще бжде преувеличено, ако казвамъ, че истинското образование започва съ упражненията.

За съжаление, обаче, днешното училище отдава малко значение на тази проста истина. Недостатъчностъ на упражненията е една отъ главнитѣ слабости на това училище. Видѣхме още въ начало, че въ него се почти само преподава. Тамъ се смѣта, че е достатъчно само да се дадатъ и разяснятъ знания, безъ да се превръщатъ въ можене и навики. Явно е че традиционното училище не довежда до край образователния процесъ.

Нека, прочее, въ нашата работа обърнемъ сериозно внимание върху тази важна и незаслужено пренебрегната страна на образователния процесъ.

Ив. П Андреевъ,
у-ль въ гр. Габрово.

ПѢНИЕТО ВЪ ПЪРВОНАЧАЛНОТО УЧИЛИЩЕ.

„Който пѣе, зло не мисли.
Музика е радость въ кжщи.
Балсамъ чуденъ за душата ни,
Що я укрепява. . .“

Тѣй пѣе и говори за музиката народътъ и поетътъ. И съ право. Не усѣщате ли, че е така, когато нѣкоя хубава пѣсень заплени душата ви ?

Музиката е шепотътъ, сладкия говоръ на сърдцето. Не открива ли душата си въ унесъ пѣещиятъ. Не открива ли сърдцето си ? А въ омая отъ нѣкоя пѣсень не се ли опивате, забравете и носите въ свѣтосе и царства, де нѣма скърби и неволи, де нѣма 1618 лева, изтрито палто, охлузена рокля ? Музиката е чародейката на май, която сѣе и залива само красиви цвѣтенца. Тя е сладко и полезно опиянение. Музиката е и

огромна сила. Враговетъ на Лютера казваха : „Той е по-опасенъ съ своето пѣнене, отколкото съ своето учение“.

Обичамъ пѣненето. То е любимиятъ ми учебенъ предметъ. Отдавамъ му се не само за услада. Не! *Чрезъ пѣненето детето става мое.* Ненасилно и непринудено възпитаващъ цѣлостно : и тѣло и душа сж подъ въздействието ти.

Често си мисля : дали нѣкога обучението и възпитанието не ще бждатъ *пѣещъ трудъ*, т. е. трудъ съ пѣсни ? Въ най-тежките минути на обучението, когато умора сведе главица, ободрявамъ съ пѣсень.

При постоянния облъхъ на пѣсеньта *децата ставатъ други*: по-възпитани, по-добри. Съ детските си хорове (детските пѣвчески китки) азъ съмъ запленивалъ децата : ставатъ мило-привѣзани, послушни, покорни и дисциплинирани. Лошите и порочни деца въ грѣйката на пѣсеньта ставатъ по-добри.

— Всичко тсва е вѣрно, но... не сме музиканти. Обичаме музиката, но далечъ сме отъ нея. Ни пиано, ни цигулка, ни пѣсень у мене, — съ жгжа говорятъ мнозина учители.

Наистина, хубаво е учителътъ да владѣе поне единъ инструментъ, но може да се мине и съ нѣщо по-скромно. Детето не иска много. Но де и кое е онова *музикално малко*, което учителътъ трѣбва да има на разположение. Да би билъ музикантъ, по-скоро би се извършило чудото на земята: преустройката на човѣка въ истински човѣкъ. Но не всѣки може да бжде музикантъ, защото не всѣки е дошълъ на свѣта съ музикални зрънца въ душата. Искане се поне .

1. да владѣе, — макаръ и скромно, — нѣкой инструментъ — една мечта за днешно време ;

2. да може да изпѣе дадена пѣсничка — това вече не е много при желание и настойчивостъ ;

3. обичъ къмъ пѣненето изобщо и къмъ сжщото като учебенъ предметъ.

Имаме ли това „*музикално малко*“, въоръжимъ ли се съ вѣра въ себе, ние спокойно и безъ смутъ можемъ да идемъ, — така да се каже, — до *музикалната съкровищница*, богата и разнообразна, съ каквото нашиятъ народъ и училище разполагатъ. За пѣсень, за липса на пѣсень не можемъ да плачемъ. Казахъ : имаме богата съкровищница. Пълна. Много музикални бисери и бисерчета. . .

Изъ многото, кое и какво да подберемъ ? Кое да извадимъ и на детето да дадемъ ? Защото край бисеритъ нали има и охлузени камъчета ?

Какъ да изберемъ пѣсень ?

Какво да диримъ въ детската пѣсень ?

1. Текстъ : хубавъ, сладъкъ, съдържателенъ — не тежъкъ, философски.

2. Мелодия : весела, игрива. Но не бива да се избива въ

едностранност. Въ пѣсенъта детето трѣбва да се срещне съ тѣгата, да види страданието, мжкитѣ въ живота, за да украси чрезъ музиката душата си съ цвѣтчетата на милосърдието и състраданието.

3. Споредъ сезона (зремего, случая) — и пѣсенъта. Презъ май „свири нощиата фъртуна“ не бива да се пѣе.

4. Да е въвъ връзка — прологъ или послесловие, тъй да се каже, — съ ученото въ другитѣ учебни предмети.

5. Да бжде споредъ податнитѣ сили на ученицитѣ. „Отъ простото къмъ сложното, отъ лекото къмъ мжчното“. Пѣсенъта да се движи въ обема на детския гласъ: ни много висока, ни много низка.

6. Въ училище да се даде по-свободенъ пропускъ на народната пѣсенъ и игра, като по-близка до душата на детето.

7. Пѣсенъ — вмѣсто молитва! Или по-добре казано: не да се четатъ, а да се пѣятъ молитвитѣ въ училище! Сухото продекламиране на молитвата не печели сърдцата. Когато пѣя съ децата си „Свѣтѣй Боже“, или „Моля ти се, Боже мили...“, или друга нѣкоя молитва, предъ мене е съвършено друга нѣкоя молитва, предъ мене е съвършено друга картина на молещи се деца: добре изправени, съсърдоточени, унесени, съ кротость нагоре-отправени очи. мирни и пр.

Би се възразило: при музикалната съкровищница не можемъ да идемъ; па и при нея да сме, пакъ не можемъ отъ нея сами да извадимъ нѣщо и на детето да дадемъ.

Въпрѣки това, положението, ако и лошо, не е безнадежно. Не можешъ ли самъ да найдешъ, подири другъ — ще ти даде. Идешъ въ града, или на среща на колеги въ село, попитай, потърси, — не е ни срамно, ни унижително, — ще ти дадатъ пѣсенъ, ще я отнесешъ въ училището си. Искане и желание и настойчивость. Много учители и учителки, нѣмайки музикаленъ репертуаръ, лишаватъ класа си отъ балсама на пѣсенъта. Свѣнь или гордостъ, въобщѣ нѣщо ги спира да подирятъ и намѣрятъ нѣкоя пѣсничка. Това е лошо, ако не престожно. *За детето всички жертви трѣбва да се правятъ.*

По-силно да запѣемъ въ училище! На пѣненето тамъ повече да дадемъ! Да разчепкаме програмата! Тя е тъй свѣтла и страхлива по отношение на него. Едва му е отворила портитѣ си. Ще пѣятъ само единъ часъ седмично. И то въ I. и II. отдѣления „пѣсни на единъ гласъ; елементарни слухови и ритмични упражнения; разпознаване на тонове съ различна височина, трайность и сила“. Въ III и IV. отдѣления: „едногласни, двугласни пѣсни и канони; слухови упражнения за най-употрѣбителнитѣ при двугласното пѣене интервали (терца и секста)“...

Много постно. И много малко. Назънъ всичко пѣе: и природата, и човѣкътъ. При радостъ, а и при най-изнурите-

лень трудъ — пѣсень! А ние отнѣмаме празото на малкитѣ птиченца да пѣятъ въ училище. Затворимъ ги въ клетка, отнемемъ имъ свободата, гласчетата и . . . учимъ ли, учимъ ли! Бихъ казалъ : мжчимъ ли, мжчимъ! . . .

Дайте да внесемъ *волната пѣсень* въ училище! И пѣсень, и хоръ, и ноти! Всичко тукъ може. Защото пѣненето не е бreme а сладость. Къмъ края на първата учебна година азъ пѣя на два гласа.

Хорово пѣне.

е, безспорно, по-сладко, по-пълно, по-вдъхнsvено. Повишава чувството, а и самочувството. И сега виждамъ сѣяналитѣ лица на деца, които пѣятъ на два гласа. „И азъ мога“! — а то е тъй важно при създаване на активността и самовѣрата въ ученика.

Независимо отъ това, развиватъ се по-добре и по-мощно детскиятъ гласъ и музикаленъ слухъ : детето почва да влада гласа си. При хоровото пѣне взематъ участие всички : и тия, които пѣятъ високо, и тия, които се движатъ само въ низкитѣ тонове.

И нотно пѣне

въ първоначалното училище трѣбва дв се въведе. Може. Въведете си го! Като игра, непринудено. Когато казахъ на моитѣ згораци, че съ „стълбицата“ се готвимъ да идемъ при нотитѣ, т' е. да пѣемъ по ноти, радостенъ викъ и ржкоплѣскане залѣ отдѣлението. Поставена е, значи, *желана цель*, която ще постигаме бавно, опипомъ, съ малко тегота и сухость, Тукъ ще повикаме въ помощъ и усладата на

слуховото пѣне,

днешниятъ дрипавъ кралъ на нашето училище, неуспѣлъ още тронъ да си подигне, на тронъ да възлѣзе. А той би могълъ чудеса да извърши, защото *чудо е музиката*: сърдца пленява, души покорява, нови царства създава . . .

Какъ тоя низгвернатъ кралъ на тронъ да въздигнемъ?

Казахъ : повече пѣне, по-често пѣне! И по гимнастика пѣне, и по смѣтане пѣне . . .!

Какъ да преподадемъ.

Учителтъ ще пѣе, ще пѣе и . . . пакъ ще пѣе. Пѣне, малко говорене! Учителтъ пѣе, ученицитѣ затынаникватъ, увеличатъ се — учителтъ засвирва, а ученицитѣ вече свободно пѣятъ. Ето, това е изкуството на пѣненето! Малко умуване — много музика! Малко думи — много тонъ! . .

Нѣколко точки отъ голѣмъ планъ :

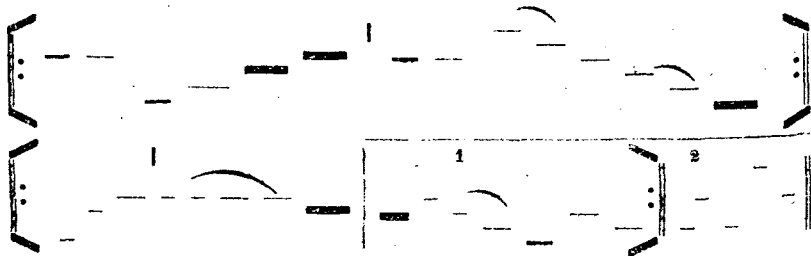
1. *Кога да се научи текста.* Ако е известенъ отъ преди, — наизустенъ по четене, предметно и пр., — добре! Нали — ще го учимъ, като пѣемъ? Цѣлото ще изпѣемъ поне нѣколко

пжти, а сетне — за разбиране мелодията, за схващане тоновитѣ трайности и височина, ще спремъ само на първия куплетъ. Най-малко при пѣненето е позволено и позволими скъсаността, формата, калѣпа.

2. Да се заплелятъ ученицитѣ, т. е. да се грабне вниманието имъ, като пѣсенъта се изпѣе съ чувство. Веселото или тѣжното трѣбва да бликне изъ душата на детето, да изкокне предъ очитѣ и лицето му, да го видите тамъ и да усѣтите, че се е разлѣло и изпълнило класната ви стая. Да хваните душата на детето . . .

Ето подробности не слѣпишката, разбира се, следвани: а) изпѣва се нѣколко пжти пѣсенъта; б) когато децата я затѣняватъ и запѣятъ, изсвирва имъ се; в) децата тихичко пѣятъ, учителътъ свири, пѣе, или едновременно свири и пѣе; г) учителътъ все повече намалява своето участие, дава самостоятелност на децата, но при грѣшка веднага се намѣсва и поправя; д) поединично, а после и групово изпѣване: отъ самъ ученикъ се отива къмъ групичка, група, а отъ тѣхъ — всички; е) поправка на грѣшкитѣ, докато не сж се вгълпили: тонови височини, тонови трайности, легати, триоли, задрѣжки, поемане дѣхъ ⁽¹⁾, отстранение крѣкането, надпѣпането и пр. *)

Въобще, да се уреже и отпадне всичко онова, що е грапавина по хубавото и вѣрно художествено пѣене.

3. Все още пѣсенъта не е онова, което е. Още е груба. Изнѣзва се и дохожда до чувството на автора ѝ, когато се схване добре *темпото и динамичнитѣ знаци* Тѣ именно красятъ мелодията и даватъ чувството ѝ. Затова учителътъ пѣе *изразително* пакъ *самъ*, като иска отъ ученицитѣ да доловятъ: а) бавно или бързо пѣе и б) кжде пѣе *силно*, кжде *тихо* или съ усилване. Извлича се отъ тѣхъ: темпото, динамичността, поемане дѣхъ и др.

4. Пѣене пѣсенъта и съ другитѣ куплети.

5. Изпѣване пѣсенъта и съ сричката „ла“:

6. Разучване втория гласъ на пѣсенъта.

*) Тия изправки най-сполучливо ставатъ чрезъ знаци: тънки и дебели черти, джги и др. Ето, напр., означения при пѣсенъта „Гласътъ на ручей“:

7. Хорово пѣне на два гласа.

8. Изпѣване нѣщо научено по-рано.

9. Пакъ новото! Съ него по улицата, въ кѣщи' въ градината, на полето . . .

Не се спирамъ подробно върху голѣмитѣ задачи на пѣнето въ основното училище. Да пѣе детето, много да пѣе, но и още едно: съ пѣсенъта по-добро да стане! Или съ други думи: възпитание чрезъ музиката. Следъ това, на второ мѣсто, вече идатъ музикалнитѣ знания: тоналностъ, ноти и пр.

Сложи ли се така въпросътъ, тогава изчезва и фаталниятъ за нашата училищна действителностъ въпросъ за

музикалния инструментъ,

какъвто учителътъ трѣбвало на владѣе, за да . . . имало пѣне! Не! Необходимъ е само единъ инструментъ: *гласътъ, разкрасенъ съ любовта къмъ детето и пѣсенъта*. Всичко друго е придадѣкъ, помощно, луксозно сръдство. Важното е: да дадемъ музикални минути на детето! То не ще ви се сърди, ако не му свирите на пиано или цигулка, но много, много ще ви се сърди, за дълго ще ви помни, че не сте пѣли, когато другитѣ класове сж гърмѣли отъ пѣсни. Имамъ незатривенъ споменъ изъ ранното ми ученичество: въ една сраща съ ученици отъ съседно село, тѣ — и особено учителката имъ — тѣй хубаво пѣха, че пѣсенъта имъ и до днесъ стои въ паметта ми, а учителката имъ се издигна високо надъ моята, която не обичаше да пѣе. И днесъ, виждайки и дветѣ, първата ми се вижда „по-висока“ отъ втората,

Нека всѣкога знаемъ едно:

Детето е пѣсень и игра. Искаме ли да обладаемъ сърдцето му, — а това е възпитанието, — трѣбва да му дадемъ пѣсень и игра. Когато тая *чародейка* влѣзе въ училището и измѣсти сухата схоластика и тежкия баластъ — знания: когато тя облѣхне обременения умъ, услади и ободри угнетения духъ; когато съ пѣсень почваме, съ пѣсень свършваме и съ пѣсень работата си работимъ, — тогава ще имаме желанъ, приятенъ трудъ, *трудъ съ наслада — не съ принуда*. Тогава можемъ да се надѣваме за по-друго, по-добро, по-красиво и по-благородно поколение.

Бждащето училище ще се кѣпи въ слънце, чистъ въздухъ, зеленина и . . . пѣсень. Да непременно и пѣсень. Въ него трудътъ ще бжде пѣсень, а пѣсенъта — трудъ . . .

А днесъ? Въ днешното училище?

— Не стойте! Не чакайте! Внесете повече пѣсень въ днешното училище! Ще укротите съ нея звѣрчетата тамъ. Ще дадете по-красиви и безпорочни питомци, защото

какво друго е музиката,
ако не най-висша красота и
непорочие? . . .

Ат. Чешмеджиев,
учил. инспекторъ въ Станимака.

ИЛЮСТРАТИВНО РИСУВАНЕ И СКИЦИРАНЕ.

Обучението въ детскитѣ училища по графическа грамотность не трѣбва да бѣде нѣкакво специално занятие. Необходимитѣ графически навики трѣбва да се даватъ на децата въ такъвъ размѣръ, че да не попрѣчатъ на развитието на свободното имъ творчество. Това е за децата въ доучилищната възраст.

Графическото творчество на децата въ учил. възраст, естествено, не може да бѣде така свободно, както въ периода на доучилищната възраст. Тамъ то е случайно, своеобразно въ подбора на теми за илюстриране. Въ периода на училищнитѣ занятия то върви по опредѣлена програма. Тукъ подбора на частитѣ за темитѣ, за тѣхното графическо изпълнение ще се намира въ известна зависимостъ и отъ учебния планъ на занятията.

За да получи и това творчество своето пълно развитие, необходимо е, щото самитѣ теми по своето съдържание да представляватъ интересъ за децата, да отговарятъ на тѣхнитѣ сили и на графическата имъ сръчностъ. Ако темата за илюстриране е избрана отъ учителя, трѣбва да имъ бѣде предадена така живо, драматично, така да обхване тѣхното детско въображение, че да помислятъ, какво самото действие или природна картина, която се съдържа въ темата, стоятъ предъ тѣхъ.

Като чете на децата приказки или имъ разказва за събития и случаи изъ миналата и сегашна действителность, учительтъ трѣбва, доколкото е възможно, да дава картинно съдържанието имъ, като чели самитѣ деца участвуватъ въ онова, което се описва въ дадено словесно произведение. Само тогава може да се очаква пълно проявление на творчеството имъ при графическата изработка на темата. А тъй като всѣко подобно словесно произведение се състои обикновено отъ редица отдѣлни епизоди, трѣбва ясно да се отдѣлятъ въ видъ на отдѣлни картини, които ще се илюстриратъ отъ децата. Отдѣлението се раздѣля на групи, и всѣка група разработва отдѣлна картина. Когато така бѣде илюстрирано цѣлото словесно произведение по части, съставя се пълна картина отъ рисункитѣ на всички групи.

Този начинъ за графическа обработка на темата има това предимство, че всѣка отдѣлна картина, която илюстрира само частъ отъ разказа, по своятъ сюжетъ, по-малкото число фигури въ нея се усвоява по-леко отъ децата и по-лесно се рисува. Малкитѣ рисувачи постепенно навлизатъ въ сжщ-

ността на илюстративното рисуване, като вървят отъ лекото къмъ по-трудното, отъ частното къмъ общото, отъ комбинирането на 2 — 3 предмета или фигури къмъ по-сложна композиция.

Такъвъ начинъ на илюстриране развива у детето способностъ да намира най-красивото, а сжщо и главната мисль въ дадено творение.

За да се развие у ученицитъ навикъ къмъ този видъ рисуване, не трѣбва да се водятъ особени занятия.

Трѣбва само да се използва всѣки случай за упражнение въ рисуване отъ паметъ.

Следващата фаза на рисуването е най-трудната, но и най-полезната — това е засилване у децата навика да рисуватъ бързо предмета и цѣли сценки въ тѣхнитъ общи характерни черти. Тѣзи особености на формата или цвѣтоветъ на даденъ предметъ или група предмети трѣбва да почиватъ на наблюдения, при които самитъ деца сравняватъ два или нѣколко предмета. Колкото по-ясно предметитъ се отличаватъ по своята форма или боя, толкова по-скоро децата ще усвоятъ тѣхнитъ характерни особености. Напр., врабче и ластовичка, котка и куче, листъ отъ джбъ, брѣза и кленъ, сжщитъ листа презъ пролѣтътъ, есенътъ и лѣтото (разликата въ цвѣтоветъ имъ) и т. н.

Такава техника на рисуване, да се изобрази единъ или другъ предметъ или действие съ нѣколко характерни черти има голѣмо значение за бързото възприятие и за уясняването на главната сжщина на възприеманото.

Да се схване и разбере едно явление или действие може следъ дълга и трудна работа, следъ дълги наблюдения на едно и сжщо нѣщо. При изобразителното изкуство е особено ценно умението бързо да се възприема и предава формата, съ нѣколко характерни черти.

Рисуването въ видъ на бързи скици има особено приложение при различнитъ излети, когато децата, като наблюдаватъ природата, добиватъ нови впечатления отъ формитъ и боитъ на предметитъ. Тукъ дългото стоеие на едно мѣсто и бавно рисуване на каквото и да е бързо дотягва на децата, и тѣ самитъ се стремятъ повече да видятъ и повече да нарисуватъ.

Всѣко дете отива на излетъ съ блокчето и молива си. Направенитъ скици ще му дадатъ материалъ за редица рисунки, които ще изработи въ училището или у дома си.

Илюстративното рисуване и скицирането сж подходящи за децата, за това трѣбва да имъ се дава широко мѣсто въ училището.

Б. Върбановъ — Т.-Пазарджикъ.

ШИЕНЕ И БРОДИРАНЕ ВЪ ПЪРВО ОТДѢЛЕНИЕ.

Шиенето и бродирането въ първо отдѣление сж застъпени най-разнообразно въ нашата училищна практика. Наблюденията ни даватъ основание да твърдимъ, че обучението по тѣзи отдѣли на ръчната работа не е сложено на здрави психологически и практически основи. Обикновено се работи това, което случайното хрумване и страничните обстоятелства наложатъ. Въ повечето случаи дидактическиятъ материализъмъ играе решителна роля при избора на учебния материалъ. Шиятъ се такива нѣща, каквито работятъ възрастнитѣ жени и иматъ практическо приложение въ живота. Така поставената работа не се нрави на всички ученици, тѣ я извършватъ неохотно, особено момчетата.

По начало, като се има предвидъ природата на момчетата и момичетата, шиенето и бродирането трѣбва да бжде взето подъ съображение само за вторитѣ. Разбира се, това не значи още, че момчетата не бива никога да шиятъ, изобщо да работятъ съ игла. И тѣ ще работятъ съ нея, но само при случаи, наложени отъ обучението по останалитѣ учебни предмети и нуждитѣ на живота: свързване на книжни и картонени фигурки, изработване на малка торбичка за фасулчета, напичване на коледното дърво, зашиване на откъснато конче, временно прикачване на раздрана дреха и пр.

За нашитѣ условия най-хубаво е да се изшиватъ фигурки, свързани съ обучението и преживяванията на децата, върху обикновени картончета. За целта може да послужатъ коричкитѣ отъ папирсови кутийки, каквито лесно се намиратъ. Това и сега се практикува въ много училища, но неправилно и съ незначителна полза за целитѣ на обучението. Обикновено децата изшиватъ фигурки, предварително набелязани отъ учителятъ съ линии или дупчици. Тази работа въ основата си е механическа и е вредна както за детското зрение, така и за непринудеността и творчеството, които трѣбва да бждатъ съпътници на всѣко обучение. Усилията, които се полагатъ и времето, което се губи, не се оправдаватъ отъ постигнатитѣ резултати. Рабстата би била много по-полезна, ако ученицитѣ предварително сами рисуватъ фигуркитѣ, взети изъ кръга на обучението, виденото и преживѣното, и следъ това ги изшиватъ съ цвѣтни конци. Размѣритѣ на фигуркитѣ не бива да бждатъ много голѣми. Ако не се употребяватъ корички отъ цигаревы кутийки, отлично може да служатъ меки и тънки картончета. Употрѣбаватъ се различни видове конци. За предпочитане сж тънки цвѣтни вълнени преди. Иглата трѣбва да бжде по голѣмина и форма напълно подходяща за

възрастта на децата. По-лесно се работи съ игли, имащи средна голѣмина и дебелина. Много голѣмитѣ игли не дават хубава работа. За да стане изработката по-правилна и по-красива, нарисуванитѣ фигурки на картончета може да се отбеляжат съ равномерно отдалечени една отъ друга дупчици, избодени отъ самитѣ деца съ иглата за шиене или обикновено шило. Избождането става на рѣба на чина или между две дъсчици, за да може иглата да преминава свободно. Още по-добре би било, ако вмѣстно картончета се употребяватъ различни цвѣтове платъ. Въ краенъ случай може да послужи и обикновеното българско платно, което се намира въ всѣка селска кѣща.

Не всѣкога е необходимо да се шие по предварително нарисувана фигурка. Работата ще бѣде напълно полезна и целесъобразна, ако децата нареждатъ бодоветѣ единъ до другъ и ги комбиниратъ произволно въ различни фигурки, безъ да изшиватъ предварително нарисувани рисунки. Тѣй ще се направятъ първитѣ стѣпки къмъ бродирането. Учителтъ не бива да забравя никога, че трѣбва да рѣководи ученицитѣ къмъ самостоятелно откриване и построяване на модели.

Изработкитѣ ставатъ по-хубави и работата по-приятна, ако рѣбоветѣ на картончетата или иглата се обиятъ съ много прости бордюри, измислени отъ самитѣ деца. Изшититѣ на картонъ фигури може да се изпълнятъ и съ бои. Така работата ще стане по-ефектна, по-разнообразна и по-приятна.

Шиенето и бродирането може да се застѣпватъ и не само въ специалнитѣ часове за тѣхъ, но всѣкога, когато това се иаложи отъ хода на обучението по рѣчна работа и останалитѣ учебни предмети. Не е необходимо да се посвѣщаватъ много часове за шиене и бродиране. Учителтъ трѣбва да помни всѣкога, че тѣзи два стѣрка отъ рѣчната работа въ първо отдѣление иматъ за задача да улеснятъ и разнообразятъ обучението по останалитѣ учебни предмети, като подпомогнатъ децата да усвоятъ по-пълно и по-положително изучения материалъ и приживенитѣ събития.

П. Ат. Бумовъ,
учителъ въ с. Егъръ, Габровско.

МИСЛИ ПО СЛУЧАЙ ДЕНЯ НА КНИГАТА.

Денътъ на книгата се мина. Казаха се много речи и много хвалби. Устрои́ха се изложби на книги навсѣкжде, устройхме и ние въ нашето село. Доволни сж всички. Прибранъ късно вечерътъ въ стаята си, азъ се размислихъ: защо Министерството на народното просвѣщение опредѣля „денъ на

книгата? Та нали ние всеки ден сме въ служба съ книгитѣ"? Самиятъ този фактъ иде да покаже, че книгата, източникътъ на знание и мъдростъ, не се търси. И наистина, въ нашитѣ училища учителятъ е източникъ на знания. Ако той може да увеличи слушателитѣ-ученици, то последнитѣ веднага научаватъ урока и твърде малко четатъ отъ учебницитѣ въ къщи. По тази причина повечето ученици не могатъ сносно да четатъ, а щомъ не могатъ сносно да четатъ, не могатъ и да разбиратъ прочетеното. Ето защо, явява се въпросъ, какъ да ги научимъ добре да четатъ.

Обикновено това става въ часоветѣ по четене. Тогава правимъ разработка на четивата, упражнения въ четене и разказване. Но всичко това е недостатъчно. Ученикътъ трѣбва да свикне да чете самостоятелно. Предпоставка за самообразование е четенето. Това се постига съ извънкласното четене и класнитѣ библиотеки. При всеки класъ трѣбва да има класна библиотека отъ добре подобрани книги. Отъ начало тѣ ще бждатъ малко, но щомъ се заинтересуватъ децата, тѣ ще намѣрятъ срѣдства да увеличатъ броя имъ.

Въ началото най-добре е, учителятъ да събере всички ученици и самъ да имъ чете. Да чете бавно и изразително. Следъ прочитането на книжката да иска отъ ученицитѣ да разкажатъ прочетеното и да обяснятъ непознатитѣ думи. Ако тѣ сами не могатъ, тогава да се намѣси. Така ще се прочетатъ 3—4 книги. Следъ това чете нѣкой ученикъ, другъ или той разказва прочетеното и обяснява непознатитѣ думи. Въ края ученицитѣ се напжтватъ да отгатнатъ, защо е написана тази книга отъ автора.

Щомъ ученицитѣ свикнатъ, даватъ имъ се книги за класно или домашно четене. Всеки си избира книги, каквито обича. Тѣ се раздаватъ отъ ученикъ-библиотекарь. Той води тетрадка за раздаването на книгитѣ. Книгитѣ набавяме отъ вноски на ученицитѣ и подаръци въ книги или пари. Тетрадката за раздаденитѣ книги отговаря на най-важниятъ въпросъ — кои книги се най-много харесватъ. Защото, нека се знае, че една книга не се ли харесва, не се чете, макаръ да бжде много ценна и съдържателна.

Единъ день преди „деня на книгата“ направихъ анкета между ученицитѣ отъ моя класъ. Класенъ наставникъ съмъ на II класъ. Анкетата обхващаше 4 въпроса: а) кои книги си чель; б) коя най-много ти харесва, било отъ класната библиотека или друго мѣсто; в) купувашъ ли си книги и г) имашъ ли своя библиотека.

Анкетирани бѣха 35 ученици. Ето резултата:

1.	Книгата „Козета“	прочетена отъ 28 ученика.
2.	„Чичовата-Томова колиба“	„ 16 „
3.	„Сърдце“	„ 11 „
4.	„Златното птиче“	„ 11 „

5.	Книгата „Робинзонъ“	отъ 10 ученика.
6.	„Троянската война“	„ 8 „
7.	„Изъ Афр. пустини и лесо̀ве“	„ 6 „
8.	„Бѣлиятъ вълкъ“	„ 5 „

Следъ това следватъ други книги, прочетени отъ по-малко четци. Освенъ изброенитѣ книги, харесватъ се и биографиитѣ на бележити личности и географскитѣ описания.

Нарочно подредихъ книгитѣ по броя на четцитѣ имъ, за да се види по-нагледно, кои се харесватъ.

Книгата „Козета“ е резюме на голѣмия социаленъ романъ „Клетниците“. Въ предговора му самъ авторътъ казва, че книгата ще се чете до тогава, докогато има нещастници по свѣта. Тя е високо нравоучителна книга, затова се харесва на ученицитѣ. Тѣ иматъ тѣнъкъ усѣтъ и могатъ да разбератъ доброто и злото, които се намиратъ въ постоянна борба. У тѣхъ се появява състрадание къмъ беднитѣ и неоправданитѣ.

Добре е да се набавятъ книги за класнитѣ библиотеки отъ този родъ.

Втората книга по брой на четци е „Чичовата-Томова ко̀либа“. Вѣрвамъ, че всѣки, който я чете, неволно ще порони сълзи за тѣзи нещастници, които били продавани, както сега продаваме добитѣка. Въ нея се описватъ много силно душевнитѣ мъки на бащата, майката и детето при раздѣлата.

Следъ това мъжитѣ на всички герои да се добератъ до свободенъ животъ.

Прочитането на тази книга докарва въ съзнанието на ученика мисълта, че беднитѣ, слугитѣ и всички които стоятъ по-долу отъ него иматъ сърдце и душа, че и тѣ могатъ да обичатъ и страдатъ, както него. Той почва да се отнася съ тѣхъ по-мѣно и по-човѣшки. Въ него се пробуждатъ хуманни чувства.

Деца̀та оценяватъ добре тази книга и тя минава отъ ръка на ръка. Прочетена е отъ по-малко четци, защото е по-обемиста отъ „Козета“.

Третата по редъ книга, четена сжщо така жадно отъ детскитѣ души, е „Сърдце“. Тя е изпълнена съ разкази, рисуващи силна майчина и синовна обичъ. Тази книга липсва отъ библиотеката на класа.

За всички останали книги важи казаното по-горе. Тѣхното съдържание се разнообразява, но преобладаватъ героитѣ съ силенъ характеръ, които умѣятъ да се справятъ съ всички мъки и несгоди, за да възтържествува доброто надъ злото. Само съ четене на такива книги може да се всади въ душата на ученика стремежъ къмъ доброто и хубавото.

Казахъ и по-горе, че книгитѣ за четене ученицитѣ взематъ отъ класната библиотека или отъ мѣстното читалище. Някои отъ ученицитѣ иматъ и свои библиотеки. Отъ всич-

китъ 35 ученика — 11 сж получавали или получаватъ нѣкое списание, а само 10 сж си купували книги. Единъ отъ тѣзи десетъ ученика пише: „Азъ имамъ малка библиотека. Тя се състои отъ 17 книги. Наредилъ съмъ си на една малка полчка“. Другъ: „Моята библиотека бѣше малка. Бати донесе и неговитъ книги и сега имаме голѣма библиотека“. Трети: „За моята библиотечка съмъ направилъ сандъче съ куфаръ, за да се заключа. Когато стана голѣмъ, ще си направя шкафъ за книги. Тогава ще купувамъ най-хубавитъ книги“.

Колко мило и трогателно тѣзи ученици се изказватъ за своитъ библиотеки! Тѣ искатъ и иматъ желание да четатъ книги. Искатъ да иматъ своя библиотека, образувана отъ получаванитъ списания и купенитъ книги, но условията имъ сж много тежки.

Ученицитъ ни идватъ на училище отъ 1 до 7 клм. далечъ отъ него, като губятъ въ пжть много сили. Остава имъ твърде малко време за четене. Но, въпрѣки това, резултатитъ сж задоволителни. Нѣма ученикъ отъ класа, който да не е прочелъ поне 7—8 книги. Това число е съвършено недостатъчно, но, като начало, то е голѣмъ успѣхъ. Въ ученицитъ вече има разпалено желание къмъ четене. Тѣ чувствуватъ нужда отъ книги, а това е залогъ за напредѣкъ и самообразование. Тѣхното образование нѣма да спре съ завършване на прогимназията, а ще продължи. Тѣ ще станатъ най-ревностни читалищни и кооперативни дейци.

Ето значението на добрата книга. Тя трѣба да се търси и набави за детски читалища и библиотеки. Чрезъ нея ще всадимъ въ душицѣ на децата и възрастнитъ човѣщина и взаимно уважение.

Да създадемъ добри граждани!

Това е повелителенъ дългъ на писатели, учители и общественици днесъ.

ИЗЪ ПРАКТИКАТА ЗА ПРАКТИКАТА

Д. Правдолюбовъ — София.

КОЛКО СИ ДОБРА, УЧИТЕЛКО МОЯ!

(Изъ дневника на моята колежка).

Новата ни ученичка Елка добре познава класа. За нѣколко деня тя опозна не само всички ученици, но успѣ да узнае даже и най-дребнитѣ нѣща изъ интимния животъ на отдѣлението ни.

Училищниятъ звѣнецъ ни подкани за работа. Тръгватъ. Въ коридора, изправена до вратата, Елка стои и ме чака. Като ме видѣ, тропна съ дѣсния си кракъ, направи раверансъ и се приближи до мене усмихнато. Разбрахъ, че има за нѣщо да ми докладва. Наведохъ глава, и тя почна да ми шепне на ухото :

— Госпожице учителко! Пеката уговаря другитѣ момчета още днесъ да ударятъ по чуждитѣ плѣвници на лова за врабци, — започна тя и се обърна назадъ да види, дали нѣкой отъ нейнитѣ другари не следи разговора ѝ съ мене. — Съ ушитѣ си чухъ, госпожице!

— Елке, още веднажъ не ти позволявамъ да ми говоришъ, кой какво мисли да върши отъ другаритѣ ти. Тѣ сами ще ми обадятъ. Нали знаешъ, че никой нищо не крие отъ мене въ отдѣлението? — прекъснахъ я азъ.

— На ето и сега още се сговарятъ. Чуй ги, учителке! И Лида знае това. Тя по-добре отъ мене всичко ще ви разкаже.

— Влѣзъ въ отдѣлението си, Елке, и никога вече отъ сега нататкъ да не съмъ те виждала предъ мене съ такава мисия, — строго пакъ ѝ забелязахъ азъ.

Пренебрегната за своитѣ доноси, Елка, навѣрно, очакваше похвала, а получи укоръ. Оскърбена отъ това, тя усилено почна да трие съ ржце очитѣ си, мъчейки се да заплаче. Азъ я отминахъ и влѣзохъ въ отдѣлението.

Още не пристъпила крачка въ стаята, и дветѣ ми ученички Лида и Донка, като котки се хвърлиха върху ми. Презъ цѣлата ланска учебна година Лида просто ме обожаваше. Първитѣ седмици отъ тази учебна година тя бѣ нѣкакъ си охладнѣла къмъ мене и ме гледаше намусено и съ искривѣни очи. Но, навѣрно, вчерашниятъ ми урокъ по история ѝ произведе голѣмо впечатление, та въ гърдитѣ ѝ се запалиха отъ

ново най-нѣжни чувства спрямо мене. А Донка ми е твърде благодарна, задето завчера я отървахъ отъ укоритѣ на Пеката. И отъ два дѣня насамъ тя просто не сваля очитѣ си отъ мене. Дветѣ се доближиха, надѣвайки се да ги погала. Лида наведе главичката си даже, мислейки, че ще я помилвамъ, а Донка почна да глади джоба ми. Презъ тази учебна година бѣхъ решила никакъ да не допускамъ такива нѣжности и затова отминахъ дветѣ мои поклоници.

— Лидо! Донке! Веднага седнете по мѣстата си! Не бива поотдѣлно всѣки да ме поздравява! Съ всички отведнажъ ще се поздравя.

Лида, доста смутена и убита духомъ, се затича къмъ мѣстото си. И Донка веднага следъ нея отстѣпи, изпращайки къмъ мене въздушни цѣлувки и говорейки: — Лидо, Лидо, колко е добра учителката! Ангелъ!

Азъ се престорихъ, че не я дочувамъ. Отивамъ къмъ катедрата. Още не седнала, Лида се обажда:

— Учителко, какво хубаво съчинение Митко е написалъ за вчерашния ни излетъ. Думитѣ като маниста ги наредилъ. Кажете му да го прочете!

— Лида му даде отъ нейнитѣ бонбони, — завика отъ другата страна всезнающата Елка. — Затова той само на нея ѝ прочете съчинението си.

— Не се тревожете, деца! Тоя часъ ще илюстрираме вчерашния ни излетъ. Но преди да почнемъ тая работа, порано трѣбвз да размѣнимъ впечатленията си. Хайде, Митко, съ тебе да почнемъ! Прочети написаното съчинение отъ тебѣ!

— Не ща! — отговори той.

— Защо бе, Митко?

Ученикътъ се изправи надъ чина съ наведена глава. Високо, тънко момче. Може да се каже, че той е най-високиятъ въ отдѣлението. Черноокъ. Въ профилъ носътъ му е орловъ, Горделивъ и малко опърничавъ. Но това не му пречи следъ Пеката да бѣде единъ отъ най-добритѣ ученици въ отдѣлението.

— Защо не искашъ, Митко, да прочетешъ или разкажешъ съчинението си? — пакъ го запитахъ.

— Защото това не ни е урокъ. Азъ не написахъ съчинение, а писмо до батко си, който се учи въ града.

На децата се хареса твърдоглавието на Митка. Веселитѣ погледи на всички се отпавиха къмъ него. Дълго мислихъ, какъ да поправа тая беда, ала нищо не измислихъ.

Въ междучасието Елка не дойде при мене. Тя отиде при Митко и съ него почнаха нѣщо да си шушукать. Ето и Донка се изправи при тѣхъ. И тримата оживѣно почнаха да се разпразятъ и махатъ рѣце. Думитѣ на Донка ясно се чуваха. Правѣше бележка на Митка за неговото упорство. Само тя отъ цѣлото отдѣление! Следъ малко се откъсна отъ него и

отиде при Сара. Решително повдигаше раменетъ си, махаше съ ръце и живо разговаряше. А Сара, навела глава на чина, плаче. Що ли се е случило съ нея? Още отъ завчера забелязахъ, че това дете нервничи.

Сара е момиче отъ интелигентно семейство. Еврейка. Дъщеря на лѣкаръ. Едра, пълна, брюнетка. Чернитъ и като смола коси сж увиснали до надъ дебелия ѝ носъ. Способно и интелигентно момиче е. Тъкмо що бѣхъ се накарала да я извикамъ при мене, за да я попитамъ, отъ що е така тъжна, чувамъ:

- Учителко, Сара не иска вече да седи при Коля.
- Ти пакъ съ чужди работи се занимавашъ, Елке!
- Ще видите, че нѣма да седи вече при него.

Въ началото на тази учебна година, азъ размѣнихъ новитъ съ старитъ си ученици. При това, размѣсихъ момичетата съ момчетата. Здравно бѣхъ решила да изкорена изъ нашето училище установената традиция — да се дѣли класната стая на две половинки: едната за момичетата и другата за момчетата (момчетата винаги къмъ страната до прозореца).

Сара трѣбваше да седи съ Коля. Той е синъ на работникъ. Слабичко и ниско дете е. Недоизхранено. Лицето му е жълто като на мъртвецъ, набръчкано и очитъ му постоянно мигатъ. Краката му сж изкривени — образуватъ буква о. Презъ цѣлия часъ само мърда, върти се и се почесва. Отначало мислѣхъ, че има нѣкоя кожна болестъ, но училищниятъ лѣкаръ каза, че това е на нервна почва. Още въ I отдѣление изпъкна като голѣмъ математикъ.

Но защо тоя день Сара е така разтревожена? Явно е, че Сара е недоволна отъ своя съседъ — значи Елка е права. Дълго се колебахъ, какво да правя: дали да се бъркамъ въ спорния въпросъ или да се престоря, че не виждамъ и не чувамъ.

Съ сериозенъ тонъ заповѣдахъ на Елка да седне на мѣстото си и да млъкне. Почнахме втория часъ. Имаме рисуване. Подъ око поглеждамъ Сара и Коля. Колъ съ увлѣчение работи. Извилъ малко главата си настрана, изплезилъ езикъ и рисува. Сара не рисува. Седи и само се мръщи, каточели се отвращава отъ своя съседъ. Съ дланъта си е засѣнчила погледа си откъмъ него. Шепоти нѣщо, но не се чува.

Децата илюстрираха различни моменти отъ вчерашния ни излетъ. Работата имъ се хареса. Всички сж оживѣни. Съветватъ се едни други. Отвреме-навреме ме викатъ да разглеждатъ рисункитъ имъ. Прави впечатление, че само Сара и Елка нищо не работятъ. Елка се само обръща и приказва съ другитъ. Съ очитъ си имъ сочи само Сара. Ясно е, че тя бѣше предметъ на разговоритъ. Не можахъ повече да търпя и извикахъ:

- Елке, стига пречи на другитъ! Работи!
- Елке, млъкни най-после. — извика ѝ Пеката, на ко-

гото бѣха дотегнали вече нейнитѣ приказки. — Тука само тебе нѣма да слушаме!

— Елке, вземи молива и рисувай! — повторно забелязахъ азъ.

— Ехъ, Елке, стига вече! Прѣстани! И на мене пречишъ! Разбери! — извика и дълготърпеливата Донка.

Но Елка продължаваше да говори. Най-после бѣхъ принудена да отида при нея.

— Защо не рисувашъ, Елке, а само приказвашъ? Та ти още не си почнала рисунката! — говоря азъ.

— Учителко, той цѣлиятъ мерише! — Извика високо тя, доволна отъ смѣлостта, която изказа тия думи. — Меришатъ и устата му, и краката му.

Разбрахъ за кого се говори. Предпазливо и набързо погледнахъ Сара и Коля. И веднага следъ това уловихъ съ ржцетъ си главата на изправената Елка, натиснахъ я силно къмъ чина и сериозно ѝ извикахъ:

— Млъкни! Веднага млъкни! Чувашъ ли?

Елка веднага седна. Позеленѣ отъ ядъ и изкриво почна да ме гледа. И щомъ си махнахъ ржцетъ отъ главата ѝ, тя заплака.

— Заболѣ ме... О-о-о... Само по мене се вика тука въ училището... Винаги само по мене... Всичко ще разкажа на мама... За Коля всички деца говорятъ... И самичка Сара говори...

— Мълчи! Още ли ще говоришъ? Сега сме въ часъ и трѣбва само да се работи!

Мнозина ще ме осждятъ за физическото въздействие, до което прибѣгнахъ. Другояче не можеше да се избѣгне отвратителната сцена — скандалъ, къмъ който Елка се стремѣше Ядосана седнахъ на катедрата.

— Учителко, моля ви се, погледнете рисунката ми! — извика внимателната Донка. И почна да ме гледа право въ очитѣ и да ми се смѣе. Явно бѣ, че тя искаше да ме отърве отъ яда.

Донка е най-голѣмата наша художница. Работи съ увлѣчение. Много се радва на часоветѣ по рисуване.

Отивайки къмъ Донка, спрѣхъ при Сара. Изъ очитѣ ѝ като искри още сълза следъ сълза се надпреварватъ по пълнитѣ ѝ бузички. Уловихъ ѝ ржката и ѝ пошушнахъ:

— Саро, излѣзъ на коридора. И азъ ще дойда тамъ. Ще се разговоримъ за нѣщо.

Сара веднага изкочи.

— За малко нѣма да бжда при васъ деца! — високо казахъ азъ. — Пека, ти ще бждешъ моя замѣстникъ! Вземи си тетрадата и ела на катедрата!

Още не съмъ излѣзла изъ вратата, и слушамъ Пеката:

— Елке, кжде отивашъ?

— При учителката. Ще я попитамъ за нѣщо.

— Не може! Седни! Съ учителката ще говоришъ, когато се завърне.

— Учителката ми е разрѣшила да ставамъ, когато искамъ.

— Не е вѣрно! Лъжешъ! Седни на мѣстото си! Пречишъ на другитѣ, ощо по-раздрено завика Пеката

Затворихъ вратата, надѣвайки се, че Пеката ще се справи съ разглезената и бърлива Елка. А Сара бѣ се подпрѣла до стената на коридора и още продължаваше да плаче. Хванахъ я за ржката любезно и я поведохъ къмъ учителската стая. Седнахъ. Сара се изправи до мене.

— Саро, защо не искашъ да седишъ до Коля?

Момичето още продължаваше да плаче.

— Да не би Колко да е нечистоплѣтенъ? — пакъ я запитахъ.

Сара отговори отрицателно съ глава.

— Да не би да му меришатъ устата?

— Не.

— Краката?

Сара мълчи.

— Той е бедно момче. Живѣе при тежки условия. Нѣма възможность да ходи чистичко и облѣченъ, като другитѣ деца. Но инѣкъ е добро момче. Азъ го познавамъ и много го обичамъ.

— Никакъ не мерише, учителко! Това Елка си е измислила. Ухъ, каква голѣма е клюкарка! Изгонете я отъ училището. Цѣлото ни училище разиграва . . .

— Не крий! Щомъ не желаетъ повече да седишъ при него, още сега мога да те премѣстя. Ето, напр., Донка съ удоволствие ще седи при него.

— Не, не, госпожице, нѣма защо Донка да ме измѣства. Азъ не плача отъ Коля, а отъ клюкитѣ на Елка.

Станахъ и потеглихъ за отдѣлението. Сара тича следъ мене и ми се моли:

— Учителке, прости ми! Не ми се сърди! Колко много днесъ те тревожихъ.

Ахъ я погледнахъ усмихнато.

— Колко си добра, учителко моя! — чувамъ задъ мене Сариниятъ гласъ.

Ученичката, весела и засмѣна, седна на мѣстото си. Усмивка заигра и по лицето на унижения Колю.

— Колко си добра, учителко моя, — дочувамъ и неговия гласъ.

Азъ сѣдамъ на катедрата и си мисля къмъ чия компетенция да отнеса тоя случай—на педагога или лѣкаря! Мисля още, дали и тази случка да я запиша въ отдѣла „индивидуално изучаване на ученицитѣ“.

Още въ малкиятъ почва да никне семето на дребниятъ души. Истинскиятъ учителъ трѣбва да корени това семе. Зло-словнието, къмъ което нѣкои деца питаятъ вродено алѣчение, трѣбва винаги да се изобличава.

П. Ат. Бумовъ,
прогимн. у-лъ въ с. Етъръ, Габровско.

СЕДМИЦА НА КНИГАТА.

Министерството на народното просвѣщение нарежда всѣка година „Денъ на книгата“. Не день, не седмица, а цѣлия животъ трѣбва да бѣде посветенъ на книгата. Не току-така пословицата казва: „Човѣкъ се учи, докле е живъ“.

За да разбератъ по-добре значението на книгитѣ, въ часоветѣ по български езикъ разработихъ съ ученицитѣ четивото „Книгата“ отъ Добри Немировъ, въ часа по граматика — частъ отъ него, а въ часа по писане направихме съчинение „Книгата“. Тази работа продължи цѣла седмица и съ право може да се нарече „Седмица на книгата“.

Ето и самия резултатъ.

Четене.

I частъ.

— Деца, разтворете христоматиитѣ на страница 36 и прочетете тихо четивото „Книгата“.

Веднага ученицитѣ забиватъ погледи въ книгитѣ и почватъ да четатъ жадно четивото.

Следъ прочитането почваме беседа.

— Кой е написалъ това четиво?

— То е написано отъ нашиятъ писателъ Добри Немировъ.

— Какво се описва въ това четиво?

— Писателътъ Добри Немировъ разказва, на какво ги е училъ тѣхниятъ учителъ, когато билъ въ училище.

— Още нѣщо? — Той се мъчилъ да имъ обясни, какво голѣмо значение има за човѣка книгата.

— Нека сега единъ чете. Всички да анимаватъ, защото ще търсимъ непознати думи. Стига. Има ли до тукъ непознати думи? — Кой ще ги обясни. — „Отруденъ“ значи човѣкъ изморенъ и отрупанъ съ работа. — Другъ да продължи. Има ли тукъ непознати думи? — Да, „кори“. — Кой ще я обясни? — Когато нѣкой говори нѣщо лошо за другъ, казваме, че го корятъ. — По-нататкъ. — Кои думи не разбирате? — Езопъ е гръцки баснописецъ — А знаете ли, кое наричаме басня? — „Вълкъ и агне“ е басня, — „Орелъ и ракъ“ сѣщо. — Тогава кои съчинения наричаме басни? — Тѣзи съчинения, въ които се разказва за животни, а разбираме хора, се наричатъ

басни. — Чели ли сте нѣкоя басня отъ Езопъ? — Азъ съмъ челъ за „Езицитѣ“. — Стига. Други непознати думи? — „Камбуръ“ значи гърбазъ. — А „късмегъ“? — Късмеглия човѣкъ наричаме този, който живѣе щастливо и му върви въ работата. — Стига. Другъ да обясни непознатитѣ думи. — „Злочестъ“ значи нещастенъ. Когато на единъ човѣкъ му взематъ всичко, той става нещастенъ. — „Пусула“ значи кжса записка. — „Баялдисаль“ — дошелъ въ безсъзнание. Човѣкъ може да баялдиса отъ плачъ, отъ лоша вестъ и др. Тя е турска дума. — „Хайванинъ“ — добитѣкъ, животно. Той неиздавалъ човѣшки гласове, а животински. — „Бхталъ“ — удралъ си главата. — „Чемери“ значи злини или беди. — „Душмани“ на български значи врагове. — Стига толкова. Сега нека прочетемъ цѣлото четиво и се помжчимъ да го разкажемъ. Четемъ на части и разказваме прочетеното.

II часть.

Ученикъ чете цѣлото четиво и разказва съдържанието съ свои думи.

Всички обясняваме изразитѣ: „Книгата разказва ония нѣща, които излизатъ отъ ума и минаватъ презъ сърдцето.“

— „Какво нѣщо е да сѣче главата на човѣка“. — „Зълъ като змия“. — „Дума, пусната на вѣтъра“.

— „Хубавитѣ книги дълго време се обмислятъ отъ писателитѣ. Следъ като последнитѣ се увѣрятъ, че това, което сж намислили е хубаво, тогава чакъ го пишатъ. Ние трѣбва да обмисляме думитѣ, които казваме. Да гледаме съ тѣхъ да не наскърбимъ нѣкого. Това значи да се допитаме до сърдцето.“

— Човѣкъ, който бързо се справя съ нѣщата, които не е предвидилъ, казваме, че главата му сѣче. Най-много е сѣчала главата на Василь Левски. Той срѣщалъ хиляди спънки, но винаги успѣвалъ да ги превъзмогне.

— Зълъ, като змия, наричаме този човѣкъ, който върши само злини, или е готовъ всѣки мигъ да ги извърши.

— Дума, пусната на вѣтъра ще рече: дума казана, безъ да се обмисли.

Ние често казваме необмислени приказки, особено когато сме ядосани.

Пиянитѣ пкъ хора говорятъ разни глупости и вършатъ лоши работи, но, когато изтаврязатъ, съжеляватъ за стореното. Ето защо не трѣбва да пушаме думи на вѣтъра.

— Добре. Отъ кжде научваме всичко това? — Ние го научваме отъ Езопа. А говорили ли сме съ него?

— Не. Езопъ написалъ случката, а учителътъ на Добри Немировъ прочелъ книгата и я разказвалъ на ученицитѣ. Книгата е учителъ на хората. Ние сега се учимъ отъ васъ учи-

телитѣ и книгитѣ, а когато порастнемъ — само отъ книгитѣ. Хубаво е човѣкъ да чете книги.

— Така, много хубаво. Въ кѣщи ще препишете една малка частъ отъ четивото.

Граматика.

На дѣската е написанъ следния откъслекъ, който ученицитѣ сж преписали :

Презъ пазара минавалъ богатиятъ Антропосъ - философъ. Искалъ да си купи робъ. Тукъ се спиралъ, не харесвалъ, тамъ се спиралъ, пакъ не харесваръ. Като миналъ край Езопъ, спрѣлъ се и го загледалъ съ съжаление.

— Не ме гледай, ами ме вземи — казалъ той на Антропосъ-философъ. — Ако ме вземешъ, ще спечелишъ.

— Деца сравнете писаното на дѣската съ вашето, и ако има грѣшки, поправете ги. Сега подчертайте всички глаголи съ две черти. Нека да излѣзе единъ на дѣската и подчертае глаголитѣ въ първото изречение. Другъ — въ второто, трети — въ третото и т. н. Сравнете последнитѣ два глагола „вземешъ“ и „ще спечелишъ“ съ всички подчертани глаголи. Вижте, по какво си приличатъ и по какво се различаватъ.

— Приличатъ си, че показватъ времето на действието. Различаватъ се по това, че нѣматъ лице първитѣ глаголи. — А какво иматъ? — Тѣ иматъ родъ и по това приличатъ на прилагателнитѣ имена. — Така, много добре. А я вижте, какъ сж получени първитѣ глаголи. — Тѣ се образуватъ, като вземемъ глагола въ минало свършено или несвършено време, първо лице, ед. число, махнемъ окончанието „хъ“ и прибавимъ ново окончание „лъ“.

— А ако е за жена? — Тогава ще прибавимъ „ла“, за дете „ло“, а за много хора „ли“; ще получимъ : ходилъ, ходила, ходило, ходили. — Тѣзи думи наричаме действителни причастия. — Но ние вземаме минало несвършено и свършено време, тогава какви причастия ще имаме? Ние имаме минали действителни свършени и минали действителни несвършени причастия. Вижте подчертанитѣ причастия какви сж? — Всички сж минали свършени действителни причастия.

Въ кѣщи, въ сѣщото четиво ще търсите причастията и ще опредѣлите, кое какво е.

Писане.

Имаме писане. Пишемъ съ мастило на общитѣ тетрадки. Ученицитѣ присѣдстваха на „День на книгата“, видѣха изложбата, четохме четивото „Книгата“, сега пъкъ направихме съчинение съ сѣщото заглавие. Въ края на часа прибрахъ тетрадитѣ, за да прегледамъ и поправа работитѣ имъ. Ето нѣколко отъ тѣхъ :

Книгата.
(Съчинение).

Едно отъ обичните ми нѣща е книгата. Тя ме учи като учителъ. Книгата не е злато, нито сребро, но ме обогатява повече отъ тѣхъ. Тя прави хората по-умни и по-добри. Колкото повече четемъ, толкова по-добри и по-умни ставаме. Азъ съмъ челъ много книги, но най-много ми харесва „Козета“.

Станева Стефана Колева.

Книгата.
(Съчинение).

Книгата има голѣмо значение за хората. Ако нѣмаше книгата, ние нищо не можехме научи, защото не можемъ да отидемъ по цѣлата земя и да изучимъ всичко. Но благодарение на книгитѣ, които четемъ, узнаваме, какво има и какво става по цѣлия свѣтъ. Ако нѣмахме книгитѣ, ние щѣхме да знаемъ само това, което сме видѣли или чули отъ нашиятъ родители и познати. По книгитѣ можемъ да узнаемъ и за най-старитѣ хора на свѣта и за най-отдалеченитѣ земи. Пакъ по тѣхъ ние изучаваме мжкитѣ и радоститѣ на хората.

Много книги съмъ чела, но най-много ми харесва книгата „Козета“.

Когато прочетохъ тази книга, азъ се замислихъ и дълго стояхъ като замаяна. Стана ми радостно на сърдцето и обикнахъ силно сирацитѣ и беднитѣ хора.

Грозева Рада Донкова.

Книгата.
(Съчинение).

„Човѣкъ има две очи, а книгата прави на тѣзи хора, които я четатъ, четири очи“. Така казва народната пословица. Въ книгитѣ се описватъ всички държави и народи по свѣта. Пакъ въ тѣхъ се рисува и какво става въ душитъ на хората. Така че книгитѣ ни опознаватъ съ всичко.

Когато учителтъ ни разказва урокъ, ние мълчимъ и слушаме, а когато свърши, азъ се замислямъ и въ ума ми се представятъ ония нѣща, за които учителтъ е говорилъ. Когато чета у дома, пакъ сжщото става. Азъ скоро четохъ книгата „Подъ игото“. Като я свършихъ, останахъ смаянъ отъ нея. Голѣми били мжкитѣ на българитѣ подъ турското робство и много жертви дали за свободата.

Всѣки иска да научи нѣщо ново. Това ново е писано въ книгитѣ. Ето защо, всѣки човѣкъ трѣбва да чете книги, колкото е възможно повече.

Книгата, може да се каже, е умътъ на хората.

Стругаровъ Димитъръ Стефановъ.

Книгата.
(Съчинение).

Какво нѣщо е книгата? Това хората въ старо време не сж знаели, но днесъ почти всѣки знае. Единъ предметъ, а какво крие въ себе си! Тя е цѣло съкровище за човѣка. Книгата е учителъ безъ умъ, сърдце и душа. Безъ нея нѣма училища, нѣма читалища, библиотеки и най-главното — нѣма просвѣта въ държавата. Чрезъ книгата мислено ходимъ въ Америка, Африка и въ всички крайща на земята. Не ни трѣбватъ хиляди левове да отидемъ въ нѣкой континентъ, областъ или държава, трѣбватъ само нѣколко лева да си купимъ книгата, въ която се разказва за сжщото. Следъ като я почетемъ, ние се вдълбочаваме въ съдържанието и, тогава ни става ясно, каточели сме ходили тамъ.

Какво щѣше да бжде, ако нѣмаше книгата? Ние нѣмаше да знаемъ, какво става и има тамъ, кждето не сме ходили. Съ книгата си слушатъ учители, ученици и всички хора. Съ нея се учимъ безъ учителъ,

т. е. самопросвѣщаваме се. Безъ книга нѣма наука. Тя струва повече отъ среброто и златото, даже и отъ скъпоценитѣ камъни. Благодарение на писателитѣ, професоритѣ и изследователитѣ, ние сме се сдобили съ книгата. Нѣя четатъ малки и голѣми, бѣдни и богати. Който повече книги чете, той повече знае.

Чети да знаешъ!

Георгиевъ Методи Христовъ.

Вториятъ часъ по писане направихме поправка. Преди да почнемъ, прочетохме нѣколко, а най-после Методиевото съчинение. Той е най-добриятъ писателъ въ II класъ и любимецъ на класа. Ученицитѣ ходятъ при него да имъ поправя домашнитѣ работи.

Самата тема изисква повече разсждения и повече трудъ, за да се изчерпи съдържанието. Но благодатната амбиция, която поставихъ, че 3-4 отъ най-хубавитѣ съчинения ще бждатъ напечатани, постигна целта си. Всички ученици разработиха темата повече отъ добре.

Така завършихме нашата „Седмица на книгата“.

Недѣлчо Беневъ,

прогимн. учителъ въ Габрово.

СТИХОТВОРНО СЪЧИНЕНИЕ.

1. Въ часъ по четене.

— Сутринъ сънятъ е най-сладъкъ. Искатъ ти се по-късно да се съмва, та и повечко да полежавашъ. Но все нѣщо ти бърка, пробужда те. Стискашъ очи, унасяшъ се пакъ и сякашъ потъвашъ нанѣкжде, а изведнажъ нѣкакъвъ шумъ или гласъ те сепва, дърпа те нагоре, влачи те къмъ заритѣ на новия день Въ нашата улица почти всѣкоя сутринъ е така, съ изключение на праздниците. Ние тамъ никога не можемъ да изпитаме сладостта на сутрешния сънъ. Тъкмо въ най-приятния унесъ, ето че нѣщо ни стрѣска, събужда ни. После, колкото и да се мжчишъ, отново да заспишъ, не можемъ вече. Въ ушитѣ ни, или по-право въ самия ни мозъкъ, започвагъ да се забиватъ такива остри звуци, та не ни остава нищо друго, освенъ да ставаме и да се залавяме на работа. Така сме свикнали ние вече. Всички сме ранобудници. Може да се каже, че по нашата улица едва ли ще се намѣри човѣкъ да се излежава въ леглото следъ съзоряване. Знаете ли, защо става така? Не се ли същате? Азъ ще ви кажа:

Насреща на нашата кѣща
живѣе работенъ ковачъ,
желѣзо въ потрѣби обръща,
тезгяхъ му звѣни катъ свирачъ.

Отъ чело му потъ се излива —
безспирно той чука, не хай,
желѣзото сръчно превива,
додето му образъ извай.

Привечеръ престилка си сHEME,
похапне отъ черния хлѣбъ,
на твърда постеля подреме,
че близо зората е пакъ.

Не сипнала още, ще стане
и огънь ще си подкладе,
голѣмия чукъ ще подхване,
желѣзото пакъ да кове.

— Разбрахте ли, защо хората по нашата улица не могат да се излежаватъ до късно въ леглото? Да, така е! Този ковачъ отдавна работи тамъ. Азъ тъй съмъ го запомнилъ. Ако го нѣмаше, навѣрно около насъ щѣше да е такава глухота, че щѣхме да потънемъ въ леностъ. Сега тъй сме свикнали съ пѣсенята на желѣзото му, че тя ни е станала чудно приятна. Когато понѣкога ехтежътъ на чуковетъ случайно спира за по-дълго време, ние почваме да се безпокоимъ, да не би нѣщо да се е случило съ нашия добъръ, скроменъ и работливъ ковачъ. Ние всички го обичаме. Може дори да се каже, че той привикна хората отъ нашата улица на трудъ и редъ въ живота Сега да си запишемъ въ тетрадките стихотворението, което съчинихъ за него, та после ще го заучимъ наизустъ. Азъ ще диктувамъ, а вие ще пишете. Заглавие „Ковачъ“. . . . Следъ като го написахте, внимавайте добре въ тетрадките си! Ще прочета стихотворението бавно, ще се спирамъ и промѣнямъ гласа си на препинателнитъ знаци, а вие сами ще познавате, де какъвъ знакъ трѣбва и ще го поставяте. . . . Сега пъкъ ще си прочетете стихотворението тихо, като vznikнете добре въ съдържанието му и следъ това ще ми разкажете, въ всѣкой куплетъ точно за какво се говори! . . .

— Въ първия куплетъ се разказва, че срещу къщата на писателя се намира ковачница, въ която живѣе и работи единъ трудолюбивъ ковачъ. Той обръща желѣзото въ потрѣби, като го нагорещава въ огнището, раздухвано отъ голѣмия мѣхъ, докато се зачерви, изважда го съ клещитъ си, поставя го на тезгяха и го бие съ тежкия чукъ, докато се обърне на нѣкой предметъ, потрѣбенъ на хората за извършване съ него нѣкаква работа. А въ това време тезгяхътъ — желѣзната масичка, върху която поставя нажеженото желязо да го кове, звъни на различни гласове, като музиката на нѣкой свирачъ . . .

Така се разказва съдържанието и на другитъ куплети, като същевременно се обясняватъ по-особенитъ думи и изрази.

— За колко действащи лица се говори въ стихотворението?

— Само за едно лице, за ковача.

— Какъ си представяте външния видъ на този ковачъ и неговитѣ душевни качества?

— Ние си го представяме единъ старъ високъ мъжъ, съ кожена престилка, съ запретнати ржкави, съ мускулести ржце, изчернени отъ вжглища и желѣзо, съ разрошена коса надъ загорѣло лице, по което се стичатъ черни потни бръздулки. Той е трудолюбивъ, добъръ и не мисли за нищо друго, освенъ какъ да препечели повечко черъ хлѣбъ за себе си и семейството си. Въ сжщо време, той е и добъръ майсторъ, защото умѣе, сръчно да превива желѣзото и да го извайва въ образа на желания предметъ . . .

— Ако речемъ да нарисуваме този ковачъ, при каква обстановка ще го поставимъ и съ какви багри ще го предадемъ?

— Ще нарисуваме вътрешността на ковачницата, огнището, мѣха, тезгяха — всичко въ черни багри, само разгорения огънь въ жълточервено, сжщо и отраженията му по преднитѣ страни на преметитѣ. Ковача ще дадемъ въ тъмносиви багри, съ напрегнати мускули, цѣлъ озаренъ отъ сжщитѣ жълточервени блѣсъци. Въ едната си ржка стиска клещитѣ съ нажеженото желѣзо, сложено на тезгяха, а съ другата ржка вдигналъ чукъ за силенъ ударъ. На срещната стена може да се постави прозорче съ кръстосани пречки, презъ ксето влиза дневна свѣтлина и очертава ржбоветѣ на нѣкои предмети.

— Ще прочетемъ стихотворението още веднажъ, като се помжчимъ да определимъ, на кое мѣсто ще повишаваме или понижаваме гласа си, кжде какви чувства ще изразяваме и точно върху кои думи ще пада ударението на мисълта. Препинателнитѣ знаци сжщо трѣбва да се четатъ съ известно озвучаване: когато наближимъ запетая, гласътъ ни ще се издига малко, ще се извива като самата запетая, после ще се спуща надолу и ще изтънява като края на запетаята: когато наближимъ точка, гласътъ ни постепенно ще се снишава, а накрай ще се завърти малко като хвърлена топка, която намалява движението си и, попаднала въ нѣкоя трапчинка, обръща се и спира, сжщо както става написването на самата точка: когато наближимъ въпросителна, гласътъ ни се извива малко нагоре и встрани, спуща се право надолу и изведнажъ спира като на точка, а съ това се наподобява очертанието на самия въпросителенъ знакъ; при удивителна гласътъ ни нѣкакъ надебелява, спуща се изведнажъ надолу испира, като че човѣкъ ненадейно попадналъ предъ нѣкаква изненада и е останалъ празъ и неподвиженъ сжщо като удивителния знакъ; при тире гласътъ малко се проточва и, щомъ поемемъ дѣхъ,

веднага продължаваме понататък . . . Спазваме ли, значи, всички тѣх условия при четене или декламирање на стихотворение, ние ще можемъ най-добре да изразимъ чувствата и настроенията, които поетътъ е вложилъ въ него, когато го е съчинявалъ. Сега нѣкои отъ васъ нека станатъ и прочетатъ стихотворението по този начинъ ! . . .

— Можете ли каза, на кое съчинение казваме стихотворение ?

— Кое е написано въ стихове,

— На кое пѣкъ казваме стихове ?

— Всѣкой редъ отъ стихотворението се казва стихъ.

— Да, вѣрно, но за да бжде всѣкой редъ стихъ, трѣбва да има нѣщо особено.

— Азъ зная : сричките сж преброени.

— Добре ! Вижте въ стихотворението „Ковачъ“, по колко срички има всѣкой стихъ !

— Първиятъ стихъ има деветъ срички, вториятъ — осемъ, третиятъ — деветъ, четвъртиятъ — осемъ.

— Значи, първиятъ стихъ е съгласуванъ съ третия. а вториятъ — съ четвъртия. Забелязвате ли, още по какво сж съгласувани ?

— По крайните си думи, които свършватъ на еднакви срички и еднакво звучатъ : кжща — обрѣща, ковачъ — свирачъ.

— Такова огласяване се казва *римуване*, а самите огласени думи се казватъ *рими*. Ами виждате ли, какъ стиховетъ сж разпредѣлени на групи по четири, сжщо както вие се строятъ по гимнастика ? Знаете ли, какъ се казватъ тия групи ?

— Куплети.

— Да, куплети ! Значи всѣкой куплетъ съдържа четири стиха, но има стихотворения съ куплети отъ по два стиха. отъ по три, отъ по петъ, шестъ и т. н., а народните пѣсни сж безъ куплети и безъ рими. Разгледайте по-долу другите куплети. Иматъ ли рими ?

— Иматъ : излива — превива, хай — извай и т. н.

— Има още едно нѣщо, което е най-важното, за да се напише стихотворение. Да разгледаме въ „Ковачъ“, какъ сж разпредѣлени сричките на стиховетъ споредъ ударенията на думите :

Насрѣща | на на̀ша | та к'жща
жив'ѣе | рабѣтень | кова̀чо,
жел'ѣзо | въ потр'ѣби | обр'ѣща,
тезг'яхъ му | звѣнь катъ | свирачъ.

— Значи на три срички се пада по едно ударение, което е все на срѣдната сричка, само въ края на втория и четвъртия стихъ оставатъ по две срички съ ударение на последната. Това се казва *размѣръ*. Разгледайте стиховетъ на другите

куплети, дали иматъ сжщия размѣръ, т. е. дали сричкитѣ сж разпредѣлени споредъ ударението имъ все по три!

— Сжщитѣ сж.

— Разбира се, има стихотворения съ трисриченъ размѣръ, на които ударенията падатъ или все на първата, или все на третата сричка. Ако намѣримъ нѣкъде изъ христоматията такива, ще ги разгледаме после. Най-много стихотворения се пишатъ съ двусриченъ размѣръ, като ударенията падатъ или все на първитѣ срички, или все на вторитѣ. Досега ние сме чели почти все такива стихотворения. Можемъ да разгледаме нѣкои отъ тѣхъ . . . И тъй, разбрахте ли, какви правила трѣбва да се спазватъ, за да се напише стихотворение? Да ги изброимъ!

Първо: Стихотворението трѣбва да се нареди въ редове, които се казватъ *стихове*.

Второ: Всѣкой стихъ има точно опредѣлено число срички.

Трето: Стиховетѣ се групиратъ по нѣколко наедно на куплети.

Четвърто: Стиховетѣ отъ всѣкой куплетъ се огласятъ единъ съ другъ по числото на сричкитѣ и по крайнитѣ си думи, които се казватъ *рими*.

Пето: Думитѣ въ стиховетѣ се разпредѣлятъ така, че на всѣки две или три срички да пада по едно ударение и то все на една и сжща сричка. Това се казва *размѣръ*.

— Ето защо, значи, на стихотворенията казватъ още *мѣрена речъ*. За следния часъ по четене ще научите хубаво да четете стихотворението „Ковачъ“, като спазвате всичко, що казахме за промѣната на гласа, за препинателнитѣ знаци, за най-силнитѣ думи и прочие. Помжчете се да нарисувате по една картина за ковацницата и ковача! Прегледайте изученитѣ стихотворения въ христоматията и опредѣлете размѣра имъ! . . .

2. Въ часъ по писане.

— Да излѣзе единъ ученикъ и да издекламира стихотворението „Ковачъ“, като спазва всички онѣзи правила, за които говорихме по-рано! . . . Така! Сега кажете, вашиятъ другаръ добре ли каза стихотворението?

— Добре го каза, но съ доста равенъ гласъ. Той трѣбваше, първия куплетъ да почне по-бавно, на втория да усили гласа си, понеже ковачътъ тамъ се намира въ най-голѣмо напрежение на работата си, въ третия куплетъ да го поснѣжи като на уморенъ човѣкъ, а въ четвъртия постепенно пакъ да го усилва.

— Да, вѣрно, така ако го казвате, по-добре ще изразите душевното състояние на ковача въ разнитѣ моменти на неговата работа. Освенъ това ще предадете и настроението на поета, когато е писалъ своето съчинение . . . Другъ да излѣзе и да го издекламира точно така, както казахме! . . .

Стига толкова! Декламирането ще продължимъ въ часъ по четене, а сега да си помислимъ нѣщо друго. Само за ковачъ ли може да се напише стихотворение? . . . , Не, разбира се! Ние навсѣкжде виждаме хора на работата, които се занимаватъ съ различни занаяти: желѣзари, обушари, шивачи, тъкачи, плетачи, дърводѣлци, камънари, строители, орачи, учители желѣзничари, пощери и т. н. Вие познавате много такива хора. Напримѣръ, бацитѣ на всички ви си иматъ по единъ занаятъ и по цѣль день сж заети съ него, за да изкарватъ прехраната на семействата си. Всѣкой отъ васъ знае много добре, какъ баща му работи отъ сутринъ до вечеръ. Сега ще си изберете по единъ човѣкъ на труда, билъ той баща ви или другъ нѣкой, ще си помислите малко за него и следъ това ще му напишете по едно стихотворение, както азъ направиохъ за нашия ковачъ.

— Олеле, мжчно ще бжде! Надали ще можемъ!

— Вѣрно, че е мжчно, но ще се опитате. Работата е веднажъ да се почне. Намислихте ли, кой за какъвъ човѣкъ ще пише?

— Намислихме.

— Добре, сега какво ви трѣбва?

— Всѣкой да си реши, съ по колко срички ще му бждатъ стиховетѣ, по колко стихове ще има въ куплетъ и какъвъ да бжде размѣрътъ.

— Нека си припомнимъ всичко, що казахме за тѣзи нѣща! Така! Най-добре ще бжде да употрѣбимъ за сега двусричния размѣръ като по-лесенъ и ако видимъ, че ни си удаде да напишемъ по нѣколко стиха, другъ пжтъ ще опитаме пѣкъ трисричния размѣръ. Римитѣ, или огласянето на крайнитѣ думи, можете да поставяте на всѣкой два съседни стиха: първи съ втори, трети съ четвърти, или както най-вече се употрѣбява презъ стихъ: първи съ трети, втори съ четвърти. Внимавайте сега добре! Всѣкой може да си избере отъ хрестоматията едно отъ изученитѣ стихотворения и по него да крои своето. Хайде на работа! Да напишете най-малко по единъ куплетъ! Сега да видимъ, кой отъ васъ ще стане поетъ! . . .

— Ха-а, излѣзе рима: куплетъ-псетъ

До като ученицитѣ съчиняватъ, ние можемъ да поразмислимъ върху тѣхната работа. Мнозина ще намѣрятъ, че този опитъ, да се пишатъ стихотворни съчинения, не е по силитѣ на децата. Може да сж прави, но трѣбва да се има предъ видъ, че това е именно опитъ, учебенъ опитъ, отъ който вреда не може да излѣзе, а все ще се добие нѣкава полза, независимо отъ постигнатитѣ резултати. Да се насочатъ ученицитѣ къмъ познаване строежа на стихотворната речъ, значи не само да имъ откриемъ една неизвестна тайна за тѣхъ, но и да ги доведемъ по-близо до този видъ

художествено творчество, да го опознаятъ, та и по-вече да го възлюбятъ. Накрай ако не станатъ поети-творци, то поне ще бждатъ донѣкога добри четци и ценители на поезията. А това не е малко, ако съумѣемъ да го постигнемъ още отъ училищния чинъ....*)

И ето сега пакъ !... Погледитѣ на нѣкои ученици все още безпомощно блуждаятъ изъ класната стая, но многото сж се задълбочили въ работа. Личи си дори, че всецѣло сж се увлѣкли въ творческитѣ си видения. Тамъ единъ облекчително въздѣхва и на лицето му засява лжчиста усмиха. Плахо погледва насамъ, стиска тетрадката си въ треперещи ржце и не може вече да се сдържи на мѣстото си. Изглежда, че се е домогналъ до нѣкакво постижение, което изненадва и самия него. Разбирамъ, че иска да прочете, та пръвъ да се представи като поетъ предъ другаритѣ си. Извиквамъ го. Той нерешително се надига и съ треперящъ гласъ зачита :

Орачъ.

Още слънце не огрѣло,
а орачътъ съ свойто рало
пори майката земица
и засѣва я съ пшеница.
Щомъ огрѣе топло слънце,
стопля сѣеното зрънце.
То подигне си главица
и пораста катъ трѣвица.

— Много хубаво, Пенчо ! Ха сега, разкажи на другаритѣ си, по колко срички иматъ твоитѣ стихове, какъвъ размѣръ си употребили и кой стихъ съ кой си римувалъ ?

— Моитѣ стихове сж съ по осемъ срички, размѣрътъ имъ е двусриченъ съ ударение на първата сричка, а римуванни сж първи съ втори, трети съ четвърти. Написахъ само два куплета.

До като този още не е свършилъ, ето и другъ се ухилва:

— Азъ написахъ само единъ куплетъ.

— Добре, прочети го !

Става малкиятъ поетъ и съ гордостъ чете необикновено-то си творение :

Дърводѣлецъ.

Дърводелѣцъ дѣски дѣла,
въ ранна утринна захваща,
разни мебели изкарва
да подържа своята кжща.

— Моятъ баща е дърводѣлецъ, затова азъ написахъ за него.

— Добре си направилъ, Петре ! Разкажи, какъ си написалъ стихотворението си !

— Стиховитѣ ми сж съ по осемь срички, размѣрътъ имъ е двусриченъ съ ударение на първата сричка, а римувани сж първия стихъ съ третия и втория съ четвъртия... Малко римитѣ ми не сж до тамъ добри, но не можахъ да намѣря по-добри: дѣла — изкарва захваща — кжща.

— Нищо, Петре, и тѣ сж добри. Даже сега поетитѣ нарочно си служатъ съ такива непълни рими като твоитѣ. И азъ съмъ направилъ така на две мѣста въ моя „Ковачъ“: хлѣбъ — пакъ, подкладе — кове...

Класътъ все по-вече се раздвижва. Мнозина искатъ да четатъ. Но за тѣхно неудоволствие часътъ се е свършилъ. Звънецътъ внезапно пропъжда налетѣлитѣ ни поетически видения. Все пакъ нашата целъ се постигна.

Ив. Георгиевъ,
учил. инспекторъ — София.

ЖИВОТЪТЪ И СМЪРТЪТА НА ИОАНА КРЪСТИТЕЛЯ.

(Скица на урокъ за III отдѣление).

Материалъ.

Позовавамъ се на евангелския текстъ, защото е попълненъ и дава по-образни картини.

А четверовластникъ Иродъ, бидейки изобличенъ отъ него (Иоана Кръстителя, б. н.) поради Иродиада, братовата си жена, и поради всички други злини, които бѣше сторилъ Иродъ, прибави надъ всичко друго и това, че затвори Иоана въ тъмница (Лука, глава 3, стихове 19-20).

Иродъ бѣше пратилъ да хванатъ Иоана и да го вържатъ въ тъмница, заради Иродиада, жената на брата му Филипа (четверовластникъ въ Итурийската и Трахонитската страна — б. м.), понеже я бѣше взелъ за жена. Защото Иоанъ казваше на Ирода: Не ти е позволено да имашъ братовата си жена (Марко, гл. 6, ст. 17-18).

Иродиада се настрои противъ него и искаше да го убие, но не можеше, защото Иродъ се боеше отъ Иоана, като знаеше, че гоя човѣкъ е праведенъ и святъ и го пазѣше здраво; и когато го слушаше, много се двоумѣше, какво да прави; и съ удовольствие го слушаше. (Марко, гл. 6, стр. 19-20).

И (Иродъ — б. м.) искаше да го убие, но се боеше отъ народа, защото го имаха за пророкъ (Матей, гл. 14, ст. 5).

И като настана сгоденъ день, когато Иродъ за рождения си день направи вечеря на голѣмцитѣ си, на хилядницитѣ и на галилейскитѣ старейшини, и самата дъщеря на Иродиада влѣзе, та поигра, та угоди на Ирода и на седящитѣ съ него, и царьтъ рече на момичето (Саломия — б. м.): „Искай

отъ мене, каквото щещъ, и ще ти дамъ.“ И закле се: „Каквото и да поискашъ отъ мене, ще ти дамъ, даже до половината отъ царството ми“. А тя излѣзе и рече на майка си: „Какво да поискамъ?“—А тя каза: „Главата на Иоана Кръстителя.“ И на часа момичето влѣзе бързо при царя и каза: „Искамъ да ми дадешъ още сега на блюдо главата на Иоана Кръстителя“ (Марко, гл. 6, ст. 21-25),

И (Иродъ — б. м.) прати, та обезглавиха Иоана въ тъмницата. И донесоха главата му на блюдо, дадохъ я на девойката, а тя я занесе на майка си (Матей, гл. 14, ст. 10-11).

И ученицитъ му като чува това, дойдохъ, дигнаха тѣлото му и го погребяха; и отидоха та казаха на Исуса (Матей, гл. 14, ст. 12) (Марко, гл. 6, ст. 29).

Добавки отъ които проличава, че и въ затвора Иоанъ Кръстителъ не е стоялъ въ бездействие:

„А Иоанъ, като чу въ тъмницата за дѣлата на Христа, прати отъ ученицитъ си да го питатъ: „Ти ли си оня, който има да дойде, или другото да чакаме?“ (Матей, гл. 11 ст. 3) (Лука, гл. 7, ст. 18-23).

„Иоанъ е научилъ неговитъ ученици да се молятъ (Лука, гл. 11, ст. 1).

„Той (Иоанъ — б. м.) бѣше свѣтило, което горѣше и свѣтеше, вие пожелахте да се радвате за малко време на неговото свѣтене (Иоанъ, гл. 6, ст. 35).

Въ тия извадки е описанъ затворническия животъ на Кръстителя много по-подробно, отколкото въ учебниците. Затова си позволихъ да го изчерпя напълно, та учителятъ да даде по-обширни и достовѣрни данни за последнитъ дни на този мъченикъ.

Обработка.

1. Даване обща представа за затворническия животъ на Кръстителя.

а) Прочита се горния текста, бавно, изразително.

б) Искане да се предаде отъ ученицитъ.

Езикова разработка.

а) Учителятъ прочита текста по пасаж и наблѣга за обяснението на непознатитъ думи: „четверовластникъ“ царь, „изобличавалъ го“ — осждадалъ го заради престѣпленията му и пр.

Предметна разработка

а) Учителятъ чете отдѣлнитъ пасаж и ученицитъ обрисуватъ изтъкванитъ картини.

б) Учителятъ допълня израза: „поради всички други злини“: — по Иродова заповѣдъ е убитъ братъ му Филиппъ, по негова заповѣдъ сж убити 14,000 невинни деца, убитъ е бащата на кръстителя, защото укривъ Иоана, по негова заповѣдъ сж убити тритъ му деца (за това убийство римскиятъ царь, е казалъ: „По добре да бждешъ свиня у Ирода, нежа-

ли негово дете*), по негова заповедъ е убита първата му жена, баща ѝ, майка ѝ пр.

в) Подробно описание на момента, когато Иродъ е слушалъ Йоана.

г) Описание на моментитѣ, когато Йоанъ беседва съ ученицитѣ си.

Емоционалната рвзработка ще обхване въпроситѣ:

а) Защо Йоанъ е изобличавалъ Ирода и Иродиада?

б) Какви чувства сж го вълнували, когато е изобличавалъ?

в) Какви чувства е изпитвалъ Иродъ и Иродиада, когато сж имъ донесени за Йоановитѣ речи?

г) Какъ сж се чувствували тѣ, когато Йоанъ е билъ хвърленъ въ тъмницата?

д) Какво е правѣлъ народътъ, като чулъ за арестуването на Йоана?

е) Какви чувства сж вълнували Ирода и гоститѣ му при пиршеството и играта на Саломия?... А какъзи, когато е искана главата на Йоана?

ж) Какви моменти е преживѣла Иродиада, когато е искана главата на Йоана?

з) Какъ сж се чувствували гоститѣ и Иродъ, когато е била поднесена Йоановата глава.

к) Какъ сж посрещнали новината за Йоановото посичане ученицитѣ му и народътъ?

Идейна разработка.

а) Защо народътъ и ученицитѣ обичали Йоана?

б) Защо народътъ се боялъ отъ него?

в) За какво се е борилъ Йоанъ противъ Ирода?

г) Какъ е действувалъ Йоанъ и какъ Иродъ?

д) Йоанъ умрѣ, но ние приказваме за него. Защо?

Изводи: а) Йоанъ умрѣ въ борба за правото и справедливостта.

б) Който се бори за народа, живѣе вѣчно.

в) Който живѣе смирено, посветява се.

г) Злосторниците получаватъ възмездие.

Свързване съ живота.

а) Въ църквата има икона за този случай. Намѣрете я и разкажете, какво е изобразено.

б) Празнува се деня „Отсичане главата на Йоана кръстителя“. (11 септемврий). Този день набожнитѣ хора не ядатъ червена диня, червени домати, червенъ пиперъ и др. червени нѣща. Защо?

Атанасъ Георгиевъ — София.

ВОЛЪ И КРАВА

(Урокъ за III. отдѣл.)

Предварителни наблюдения.

Наблюдавайте : 1. Когато воловетъ оратъ или теглятъ кола: 2. Когато пасатъ или ядатъ сѣно, слама. 3. Когато говедото вреживя. 4. Когато се дои крава. 5. Когато кравата защищава своето малко.

Учебни помагала въ класъ

1. Черепъ отъ говедо заедно съ жбитѣ и рогата. 2. Добре очистенъ стомахъ на теле (или картината на стомаха) 3. Картината на прадѣдото на говедото, 4. Гребени отъ рога, клей, гьонъ, обработена кожа.

Какъ сж живѣли прадѣдитѣ на говедата. — Имате ли волове, крави? — Отъ де сте ги взели? — Да, вие сами-чки сте ги отгледали. Ами твоятъ дѣдо и прадѣдо отъ де ги е взелъ? — И тѣ сж ги сами отгледали и размножавали. Добре! Ами отъ де сж се взели първитѣ говеда?

— Азъ четохъ въ една книжка, че нѣкога, много отдавна, по равнинитѣ живѣли на стада прадѣдитѣ на нашето домашно говедо.

— Какви животни сж били прадѣдитѣ на вола и кравата? — Тѣ били силни и пѣргави.

— Имали ли сж неприятели? — Тѣ били преследвани отъ голѣми звѣрове (вълци, мечки и др.)

— Какъ се спасявало говедото отъ неприятелитѣ си? — То могло добре да вижда, да слуша и подушва. Болнитѣ и слабитѣ говеда ставали жертва на звѣроветѣ, а само силнитѣ и здравитѣ оцѣлявали.

— Какъ се браняло дивото говедо, когато неприятелъ го вече настигналъ? — Яко оржие ли сж рогата и на сегашното говедо? — Отъ какво вещество сж направени рогата? — Здрави ли сж коститѣ на черепа? Каква е формата на роговото вещество? Какъ се крепи роговото вещество къмъ котеното? — Примери, който показватъ, че съ рогата и челото говедото може да развие голѣма сила. Какво показватъ голѣмитѣ мускули на шията и врата?

Защо човѣкъ е опитомилъ говедото. — Защо човѣкъ е опитомилъ дивото говедо? — За силата, млѣкото и месото му. Какъ човѣкъ използва силата му? Кой особености въ направата на тѣлото на говедото го правятъ способно да бжде втрѣгано въ кола и плугъ?

— Голѣмото тѣло, силнитѣ вратни и грѣбни мускули, дебелитѣ крака, прѣститѣ, снабдени съ здрави копита, дебелиятъ и якъ черепъ и рогата. Да се свърже работата на

вола съ посоченитѣ по-горе особеностивѣ направата на тѣлото!

— Кога волътъ използва двата по-малки пръсти на краката си? — Ккогато се движи по наклоненъ пѣтъ и когато ходи въ мочурливи мѣста.

— Кжде се образува млѣкото у кравата? — Какъ използва човѣкъ млѣкото? — А месото? — Какво друго още човѣкъ използва?

Породи говеда. — Защо човѣкъ е създалъ различни породи говеда? — Защото едновременно едно и сѣщо животно не може да бжде и млѣчно, и силно, и да има вкусно месо. — Какъ сж създали хората въ другитѣ държави *млѣчната порода говеда*? — *А впрѣгатчата порода говеда*? — *Ами говедата за месо*? Кой е виждалъ тия породи говеда?

— Отъ каква порода сж говедата, които повечето наши селяни отглеждатъ. Коя е най-добрата нашенска порода говеда? — Какви сж бележитѣ на *искърското говедо*?

— По млѣчностъ и сила то не отстъпва на чуждитѣ добри породи. То срѣдно дава годишно до 2300 литри млѣко, което има голѣма масленостъ.

Какъ се храни говедото. Какъ пасе говедото дребната трева? — А по-едрата? — Какъ се храни съ сѣно, слама? — Какъ сж направени рѣзцитѣ? — Какъвъ е крагъ на горната челюсть? — А жѣтчицитѣ? — Презъ кое мѣсто на челюстѣта кравата си изважда езика? — Какъвъ е езикътъ? — Какво значение има това, че долната челюсть освенъ нанадолу може да се движи и въ страни? — Кога казваме, че говедото преживя?

Неприятели на говедото. — Защо шрѣклищата каца по гърба на говедата? — Презъ кои месеци шрѣклѣятъ говедата? — Какъвъ видъ иматъ говедата по време на шрѣклѣяниято? — Какъ предпазватъ нѣкой стопани говедата отъ шрѣклищата? — Какъ се брани говедото отъ оводитѣ и мухитѣ? — А отъ вълка и мечката?

Въпроси за задълбочаване.

1. Сравнете кравата съ вола и бика! 2. Върху черепи отъ говедо и конь разгледайте и сравнете зѣбитѣ! 3. Сравнете коститѣ на краката на говедото съ коститѣ на ржцетѣ и краката на човѣка! 4. Защо конътъ може да тича по-бързо отъ говедото. 5. Защо въ блатиститѣ мѣста говедото потъва по-малко отъ коня?

Бележки върху урока. — Домашнитѣ животни по-мжчнн се подаватъ на биологическо разглеждане, защото не сж поставени при естествени условия за животъ. Ето защо за да проведемъ биологическия принципъ при разглеждане на говедото, трѣбва да представимъ предъ ученицитѣ живота на прадавѣдитѣ на говедото и да се помжчимъ да установимъ съответнитѣ взаимости, Същиятъ принципъ се провежда и ко-

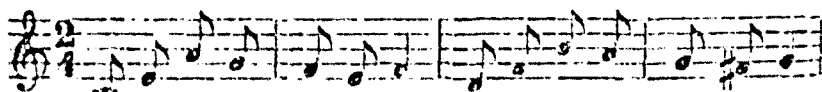
гато се свързва работата, която върши волята, съ устройство-то на тялото му. На второ място трѣбва да се изтъкне и подчертае *ползата*, която говедото принася на човѣка и ко-гато престане да живѣе. На трето място се изтъкват *осо-беноститѣ* на различнитѣ породи говеда въ връзка съ услу-гата (работата), която тѣ принасят на човѣка. Тукъ се подчартават и качествата на нашето *искърско говедо*. Осо-бено внимание трѣбва да обърне учителят и върху *съответ-ствието* между направата на жбитѣ, храната и начина на храненето.

Отъ неприятелитѣ на кравата подробно се разглежда *щръхлицата*.

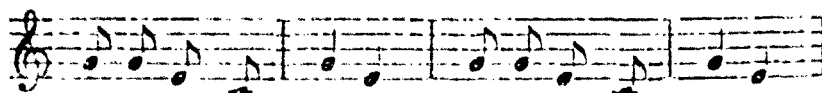
Милка Пириклиева — Варна

ЖЕЛѢЗНИЦА.

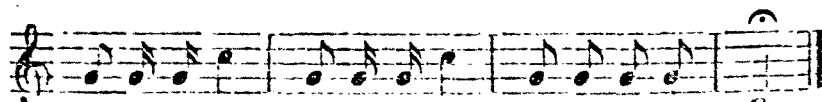
(Игра съ пѣсень и мимика).

Хайде милич-ки де-ца да правимъ же-лѣз-ни-ца.

1. Най-напредъ ог-ня-ря пу-ща мал-ко па-ра.

Ту ту ту туу ту ту ту туу ту ту ту тууу.

2. Машинистъ протѣга,
Винтове затѣга!
Ту ту ту туу (2)
Ту ту ту тууу.

3. Куфари пакети,
Бързо товариети.
Ту ту ту туу (2)
Ту ту ту тууу.

4. Първи звънецъ дрънка,
Никой да не е вѣнка.
Ту ту ту туу (2)
Ту ту ту тууу.

5. Ето втори, трети,
Сбогомъ си вземети.
Ту ту ту туу (2)
Ту ту ту тууу.

Мѣсто: Салонъ, игрище.

Брой на играчитѣ: Неопредѣленъ, колкото позволява мѣстото.

Предварително нареждане: Всичкитѣ играчи, наредени

въ права редица или въ кръгъ — единъ задъ другъ, заловени презъ кръста (образуватъ желѣзница).

Ходъ на играта: Всички запѣватъ:

1. *Хайде милички деца* — Всички пѣятъ безъ движения.

Да пратимъ желѣзница

Най-напредъ огнярътъ — Всички ржце свити въ юмрукъ напредъ, надолу и назадъ, нагоре бавно, свити до раменетѣ, напредъ и т. н. Правятъ кръгоне съ дветѣ си ржце. Движения безъ маршировка.

Пуща малко пара — Горнитѣ движения.

Ту ту ту туу (2) — Сжитѣ движения съ маршировка напредъ, ситни стѣпки.

Ту ту ту тууу

2. *Машинистъ протѣга* — Всички се спиратъ на мѣсто; протѣгатъ дѣсната си ржка напредъ, китката въ юмрукъ се върти на две страни — навънъ и навжре.

Винтове затѣга — Сжити движения.

Ту ту ту туу (2) — Както при първия стихъ —

Ту ту ту туууу.

3. *Куфари, пакети* — Всички спиратъ на мѣсто. Навеждатъ се навънъ, поематъ огъ земята куфари и пакети, изправятъ се и дигатъ ржце навжре и нагоре, за да оставятъ багажитѣ въ влака.

Бързо товарете — Сжити движения.

Ту ту ту туу (2) — Както при първи и втори стихъ.

Ту ту ту туууу.

4. *Първи звънецъ дрънка* — Всички спиратъ на мѣсто. Дѣсната ржка нагоре дрънка звънецъ — полусвита, бързо движи китката си.

Никой да не в пѣнка — Сжити движения.

Ту ту ту туу (2) — Както при първи стихъ.

Ту ту ту туууу.

5. *Ето втори, трети* — Всички спиратъ на мѣсто. И пакъ също като въ 4-и стихъ биятъ звънецъ.

Сбогомъ си вземете — Дѣсната или външната ржка маха за сбогомъ на всички.

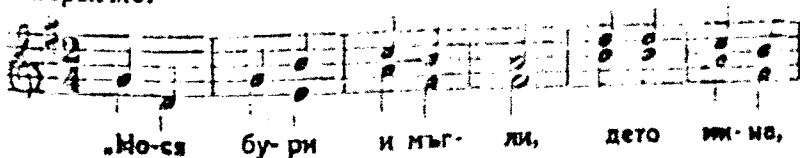
Ту ту ту туу (2) — Както при първи стихъ.

Ту ту ту туууу.

Дѣдо Мразъ.

Бързичко.

Георги п. Пенчевъ.

2. — По гори, по планини, 3. — Слънцето отъ день надень
 По далечни равнини Крие се далечъ отъ менъ.
 Нося студъ и бури азъ Побеждавамъ всички азъ
 Всѣки день и всѣкой часъ. И се казвамъ дѣдо Мразъ

Ст. Чилингировъ.

СНѢЖНИКИ.

Живо.

Б. Тотевъ.

2. Тукъ се гонятъ, тамъ прелитатъ
 Весело крилцата,
 Всички радости достигатъ
 Бързо до земята.
3. Ще премѣнятъ черна угаръ,
 Ще стоплятъ нивята.
 Радостъта си ще сподѣлятъ
 Братски съ земята.

Поръка.

Moderato.

Ст. Ц. Даскаловъ.

Слън-це яс-но се зас-ми-ва, ба- ба Зи-ма

си о-ти-ва „Сбогомъ, Слънчо, тя му ду-ма,

самъ са-ма по- ехъ азъ дру-ма.

Врачъ ми бѣше, братъ бжди ми, Грѣй имъ тънкийтъ стѣбленца,
 Вредъ ще славя твойто име. Милвай нѣжнитъ листенца,
 Чуй поржката ми свята: Да растатъ и да едрѣятъ,
 „Бди надъ нивитъ въ полята. Златенъ класъ да разлюлѣятъ

Ранъ Босилекъ.

Весело овчарче.

Хороводно.

Ст. Ц. Даскаловъ.

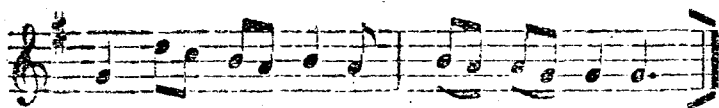
Ве-се-ло ов- чар-че сли-за низъ ба-

и-ри, бѣлъ кавалъ на- ду-ва чуд-ни пѣ-сни

сви-ри Тра ла ла ла ла ла ла ла ла ла ла,

Трамъ ла ла ла ла ла ла ла ла ла.

Който ме надпѣ
Съ пѣсни за юнаци,
Халалъ да му бждатъ
Два овна близнаци.

Който ме надсвири
Съ казаль рѣзбалия,
Ваклуша му давамъ
Съ звънчето на шия.

Кой ме надиграе
Кръшна рженица,
Стадо му харизвамъ,
Каваль и абица.

Веса Паспалева.

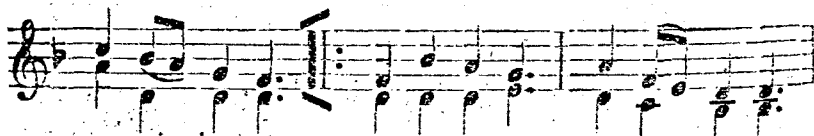
Цъфнало бѣло кокиче.

Игрово.

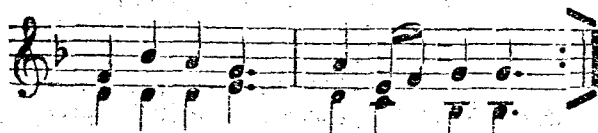
С. К.

Цъф-на-ло бѣ- ло ко-ки-че, мо-ма си плит-

ки на- ки- чи, па викна пѣ- сень да пѣ- е

гласѣтъ ѿ го- ра лю- лѣ- е.

Дочу я младо козарче
Отъ връхъ отъ кръшни баири,
Извади медно цафарче,
Наду го, сладко засвири.

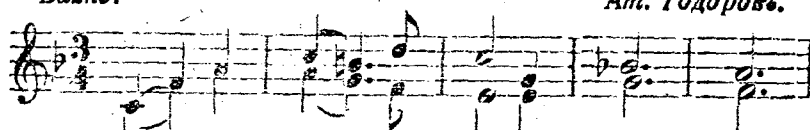
Цафарче свирѣ, извиѣ,
Далекъ се пѣсень разнася,
Далекъ се радостъ разлиѣ,
Тихъ вѣтрець тихо пригласѣ.

Н. Монеѣ.

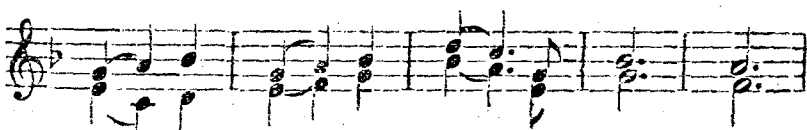
Кокиче.

Бавно.

Ат. Тодоровъ.

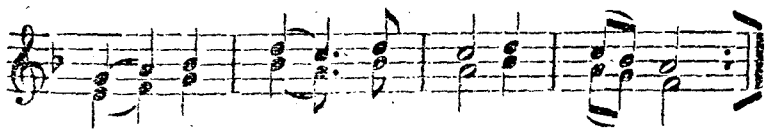
1. Бѣ- ло- ли- ко- то ко- ки- че

вз- че вредъ е на- цѣв- тѣ- ло;

Изъ гло- гин- ки, изъ тре- ви- ци

бѣ- ло си чел- це по- да- ло.

2. И на трѣвки милно дума: 3. Да ме зърне... азъ нали съмъ
 — Дружки мои мили, вѣрни, На цвѣтята първенчето !
 Не глушете ме, любезни, } 2 Първомъ съ мене да увие } 2
 Малка мома да ме зърне, } 2 Китката си и вѣнчето } 2

4. Мѣсто ми сторете моля:

Скоро ази ще огасна.

Дойдохъ само да обадя, } 2
 Че дошла е пролѣтъ красна)

М. И. Ханджиевъ.

Изъ училището и живота.

(Вести и бележки).

Задачи на новото възпитание. Английската секция на Международния съюзъ за ново възпитание (New Education Fellowship) издала позивъ, въ който заявява, че само чрезъ коренни преобразования въ цѣлото възпитателно дѣло ще могатъ да издигнатъ народитѣ и да се освободятъ отъ элините на конкуренцията, разсипничеството, предрасждѣцитѣ и насилията, които съставятъ часть отъ днешната разпокжсана и неустойчива цивилизация. Възпитанието трѣбва да има петъ главни задачи:

1) то трѣбва да помогне на младежъта да разбере днешния стопански и общественъ животъ;

2) трѣбва да задоволява умственитѣ и чувственитѣ нужди на децата и да дава възможность на всѣки индивидъ да прояви и развие своитѣ способности;

3) трѣбва да замѣсти дисциплината на страха съ дисциплина, изградена върху детската инициатива и отговорность;

4) трѣбва да покровителствува сътрудничеството между всички членове на училищното общежитие;

5) трѣбва да помогне на децата да станатъ добри граждани на свѣта, като ценятъ и своето национално наследство.

Разходи за народната просвѣта въ Европа. Международното бюро за възпитание отъ Женева предприе миналата година анкета, за да установи, какъвъ *процентъ* всѣка държава изразходва за народното образование отъ своя общъ бюджетъ.

Събранитѣ данни сж изложени въ долната таблица. При пресмѣтането на процентитѣ сж взети предъ видъ само държавнитѣ разходи, но не и разходите, които общинитѣ и окръжитѣ въ нѣкои страни, както България, правятъ за издръжка на училищата и други народопросвѣтни институти.

Албания	10·8%	Летония	13·9%
Австрия	3·8%	Норвегия	14·9%
Белгия	13·0%	Полша	14·2%
България	11·5%	Португалия	8·8%
Германия	18·0%	Ромъния	17·0%
Гърция	6·6%	Турция	3·5%
Дания	20·6%	Франция	6·5%
Естония	16·1%	Финландия	12·0%
Испания	6·5%	Холандия	22·5%
Ирландия	17·2%	Чехославия	10·8%
Исландия	17·0%	Швеция	17·7%
Италия	6·3%	Швейцария	24·6%
Югославия	6·5%		

Между европейските държави първо място по грижите си за народното образование държи *Швейцария* — тя дава за него 24·6% от цѣлия си държавен бюджет; следъ нея се редят *Холандия* — съ 22·5%, *Дания* — съ 20·6%, *Германия* — съ 18%, *Швеция* — съ 17·7%.

Отъ балканските държави първо място въ това отношение заема България: тя изразходва за народното образование отъ общия си държавен бюджет 11·5%, когато Югославия дава само 6·5%, Гърция — 6·6%, Турция — 3·5% и Албания — 10·8%.

Детски лѣтовища въ Полша. Полша може да се похвали съ своитѣ многобройни образцови уредени детски лѣтовища. Първо детско лѣтовище било уредено тамъ още презъ 1879 год. отъ С. Маркиевичъ. Той съставилъ първитѣ правилници и упътвания за уредбата и ръководството имъ. По неговъ потикъ броятъ на лѣтовищата отъ година на година бързо се увеличавалъ. Сега всички градове и почти всички села иматъ такива за своитѣ деца.

Най-много лѣтовища сж уредени въ Карпатитѣ, дето благоприятнитѣ климатически условия, хубавитѣ мѣстности и многото минерални бани привличатъ многобройнитѣ лѣтовници.

Освенъ планински лѣтовища, сжществуватъ и морски такива. Тамъ, обикновено, изпращатъ деца, които иматъ нужда отъ морелѣчение и слънцелѣчение, за да укрепятъ разклатеното си здраве.

Държавата, общинитѣ и частни дружества щедро помагатъ детскитѣ лѣтовища. Дейността на частнитѣ дружества въ тая насока е съгласувана отъ министерството на труда, при което има особенъ съветъ за уредба и ръководство на всички лѣтовища въ страната.

Създадени сж и провинциални лѣтовищни комисии, на които сж възложени следнитѣ длѣжности:

а) да уреждатъ и покровителствуватъ детски лѣчебни и почивни лѣтовища;

б) да надзираватъ подбора на децата за тѣхъ;

в) да надзираватъ и съгласуватъ дейността на различнитѣ лѣтовища;

г) да помагатъ на общинскитѣ власти и общественитѣ организации, които уреждатъ лѣтовища;

д) да разясняватъ на родителитѣ цельта, нуждата и ползата отъ последнитѣ;

е) да разпредѣлятъ помощитѣ между лѣтовищата.

Въ лѣтовищата на първо място се приематъ деца, разположени къмъ заболяване, захъснѣли въ развитието си, скрофулозни, както и такива, които сж прекарвали нѣкаква болестъ.

Не се приематъ деца, страдащи отъ заразни болести, отъ напреднала туберкулоза и отъ душевни болести.

Децата се раздѣлятъ на групи по възраст, полъ и споредъ времето, презъ което трѣбва да стоятъ въ лѣтoviщето. Гледа се въ всѣка група да влѣзатъ деца отъ еднаква възраст и полъ.

За лѣтoviща се избиратъ гористи мѣста, изложени на слънце, далечъ отъ фабрики и шумни пѣтища, близо до нѣкоя чиста течаща вода, въ която децата да могатъ да се къпятъ.

За малкитѣ лѣтoviници сж построени леки дѣсчени или паянтови павилиони, въ които има по нѣколко добре освѣтлявани спални, трапезария и салонъ за почивка и забави.

Всѣко лѣтoviще се ръководи отъ педагогъ, подпомаганъ отъ необходимия административенъ персоналъ. Децата прекарватъ въ лѣтoviщето най-малко по 45 дни.

Въ лѣтoviщата се прилага следната програма :

- а) стоене цѣль денъ на откритъ въздухъ ;
- б) най-малко 10 часа сънь презъ нощта ;
- в) единъ часъ почивка следъ обѣдъ ;
- г) проста, но изобилна и разнообразна храна ;
- д) слънчеви и морски или рѣчни бани ;
- е) дихателна гимнастика, свободни игри, гимнастически упражнения подъ команда и
- ж) хорово пѣние на откритъ въздухъ.

Най-малко веднѣжъ на всѣки 15 дни лѣкари посещаватъ лѣтoviщата, преглеждатъ децата, измѣрватъ ръстѣта, гръдната обиколка, телото, пулса и кръвното имъ налѣгане и даватъ мнение върху общото имъ здравно състояние.

Детско село. Д-ръ Зигфридъ Леманъ основалъ при Боншеменъ въ Палестинна колония, наречена „детско село“. Ето що пише единъ посетителъ за нея :

„Представете си село, построено и управлявано отъ деца. Тринадесетгодишнитѣ „граждани“ — момчета и момичета — уреждатъ общинскитѣ работи : отговарятъ за живота въ селото, избиратъ общински съветъ, назначаватъ сѣдии и се грижатъ за по-малкитѣ. Между тѣхъ има и нѣколко млади учители, които ги ръководятъ не чрезъ запозѣди и ограничения, а съ упѣтвания и съвети. Учителитѣ не се боятъ, да оставятъ децата да правятъ смѣли опити Често добриятъ усѣтъ поправя грѣшкитѣ.

Още отъ сега децата сж добили обществено чувство и навикъ да се грижатъ за интереситѣ на общината — навикъ, какъвто у повечето възрастни хора липсва. Тия качества тѣ сж добили не чрезъ книжни уроци, а чрезъ примѣри и упражнения“. (Изъ „Pour l'Ere Nouvelle“).

Помощни учреждения при германскитѣ основни училища. При всѣко германско народно основно училище има трапезария, въ която въ 10 часа сутринта всички уче-

ници получаватъ топло млѣко съ хлѣбъ. Въ нѣкои училища децата получаватъ и обѣдъ.

Въ всички училища всѣки месецъ се извършва грижливъ лѣкарски прегледъ на всички ученици. Училищнитѣ лѣкари опредѣлятъ, кои ученици трѣбва да следватъ въ специалнитѣ класове за захъснѣлитѣ въ умственото си развитие деца.

Зжболѣкаръ, подпомаганъ отъ единъ асистентъ и една милосердна сестра, се грижи за зжбитѣ на децата до 10-годишната имъ възраст. Една статистика показва, че за 6,000 ученика е била потрѣбна 20,000 пжти помощта на зжболѣкаря.

За заекващитѣ деца има специални класове за *дикция*, въ които следватъ по 5—6 месеца, докато изправятъ говора си. Въ всѣки класъ се приематъ по 12 до 15 деца.

Почти всѣки день, когато времето е хубаво, следъ обѣдъ се уреждатъ образователни излети въ близката училищна околностъ. Вънъ отъ това, всѣко училище презъ пролѣтътъ и есенъта урежда нѣколкодневни излети до по-далечни мѣстности. Разходитѣ за излетитѣ се изплащатъ отъ общинскитѣ бюджети. Въ туристическитѣ центрове има евтини *хижи и хотели* съ голѣми спални.

Въ всѣки градъ има по единъ чиновникъ-педагогъ, нареченъ директоръ на *„бюрото на младежъта“*, натоваренъ да урежда, надзирава и улеснява всичко, съ което може да се подпомогне правилното възпитание на младежъта: игрица, излети, кинематографни или театрални представления, детски или младежки дружества. На сжщия е възложено да предупрежда учителитѣ и родителитѣ да предпазватъ възпитаницитѣ си отъ всички зрелища и всички книги, пакостни за моралното възпитание на младежъта.

Книгописъ и рецензии.

Първа книжка. *Помагало за начално обучение по четене.* Отъ Д-ръ Д. Гиневъ. Собствено издание — Варна. Стр. 16 Цена 10 лв.

Обучението по четмописа е искусство, на което презъ различнитѣ времена сж му служили не само бездарници, но и много таланти. Нѣма педагогъ въ свѣта, който да не се е помжчилъ да допринесе нѣщо за улесняването на четмописа.

Дълъгъ и труденъ е пжтътъ, минатъ отъ това искусство и затова крайно поучителна е неговата история. И тука, както въ другитѣ стрѣкове отъ човѣшката дейностъ, едни сж творили новото, други сж развивали, разширявали, вдѣлбочавали и популизирали това онова, трети пжкъ го усвоявали. при-

лагали и опростявали, тероризирали го, мачкали го и много късно, когато това движение е остарявало вече, сж го отъ все сърдце възприемали и сж му служили съ всички свои сили.

У насъ три сж четмописнитъ методи, които се борятъ за надмощие въ училищната практика: синтетиченъ, аналитиченъ и аналитико-синтетиченъ. Първиятъ отъ тѣхъ, синтетичниятъ, има за основа интереса на учебния предметъ и затова препоръчва да се отива отъ простото къмъ сложното, отъ звука къмъ думата. Вториятъ, аналитичниятъ, има за основа природата на детето и затова препоръчва да се отива отъ познатото къмъ непознатото, отъ думата къмъ звука. Третиятъ, аналитико-синтетичниятъ, заема срѣдно мѣсто между дазата четмописни методи. Г-нъ Гиневъ е привърженикъ на първия четмописенъ методъ.

Следъ проигранитъ позиции на синтетичния четмописенъ методъ г. Д-ръ Гиневъ излиза съ нови. Тѣхъ ги намираме обстойно развити въ неговото „Упжтване за помагалото по първото четене“ (1931 г.) и особено въ „Проблемата по първото четене“, статия помѣстена въ сп. „Училищенъ прегледъ“, год. XXXI, кн. 3, стр. 776—793. На кратко ето новитъ му позиции: „Сегашнитъ буквари съ тѣхнитъ многобройни картини, букви, знаци (препинателни) сж едно грамадно методично бремe, сжщински адъ за децата. Картинитъ при буквитъ най-малко помагатъ за запомването на буквитъ и тѣхната форма. Началното четене е на криаъ пжтъ и защото още при първитъ букви се е загрижило за смислени и художествени текстове. Затова долу букваритъ! Стр. 776). Стига експлоататори-букварджии сж се налагали на учительството! Необходимо е, както въ Швейцария (?), да се изработватъ буквари отъ компетентни комисии. Детето-мжченикъ на азбуката, е принудено да изучва по 1—2 букви на день и по 4—5 знаци (?). Това е невъзможно. Затова първитъ 5—6 месеца трѣбва да се отдѣлятъ само за четене (789). Съ дазането още първитъ месеци на ржкописния шрифтъ се прави голѣмо насилие надъ децата. Всички други буквари сж по писочетната метода, а само моята „Първа книжка“ е по четмописната (стр. 789). *Къмъ края на учебната година постепенно се минава къмъ главната азбука, писане и четене на думи и изречения, които трѣбва да се добиватъ чтезъ предметно обучение (стр. 788).* При това, часоветъ по четене въ I отдѣление трѣбва да сж предназначени само за четене, а писмениятъ шрифтъ да се изучава само въ часоветъ по писане (стр. 789). *По-рано да се пише буквата, а следъ това да се рисува и моделира (стр. 2 отъ упжтването) Голѣмитъ затруднения при четмописа идатъ не отъ лошитъ методи, а отъ лошата преценка на материята (стр. 783).* Въ сжщностъ моятъ опитъ сочи на пълното измѣстване на досегашнитъ буквари, като на тѣхно

мѣсто материята за първото четене ще се дава на отдѣлни таблици постепенно въ течение на работата“ и пр. пр.

Чудновата педагогическа смѣлость е твърдението на г. Гиневъ, че картинитѣ въ букваритѣ, които целятъ онагледяването на буквитѣ, тѣхнитѣ форми и съдържанието на текстоветѣ, сж биле методическо бreme, сжщински адъ за децата. Още по-чудновата е мисълта му, цѣла година да се изучаватъ печатни букви и само въ края на учебната година да се прибѣгватъ къмъ писането и четенето на думи и изречения! А най-чудновато е твърдението по-рано да се пишатъ буквитѣ, а следъ това да сж се моделирали и рисували! Най-после, доживѣхме това време, когато да видимъ и единъ педагогъ да се обяви противъ педагогията, противъ значението на методитѣ, като срѣдство за планомерно постигане известна цель!

„Стига експлоататори-букварджии да се налагатъ на учителството“, пише г. Гиневъ на стр. 779. Защо? Защото другитѣ букварджии за 6 печатни коли, по цени строго опредѣлени отъ министерството, продаватъ букваритѣ си по 12 лв., а г. Гиневъ само една кола отъ своята „Първа книжка“ дава за почти сжщата цена.

Но да видимъ, какъ г. Д-ръ Гиневъ въ „Първа книжка“ отстоява принципитѣ си, така обширно изложени въ „упътването“ и въ статията си въ сп. „Училищенъ прегледъ“.

1. „Картинитѣ и работата около тѣхъ изморяватъ детето, безъ да подпомагатъ главната работа около първото четене. Шаренитѣ (цвѣтнитѣ) картини още по-малко спомагатъ да се отстранятъ трудноститѣ на първото четене. Съ тѣхъ се постига тѣкмо обратното на това, което се очаква отъ тѣхъ. Щомъ детето отвори букваара, неговото внимание се привлича отъ цвѣтната картина и то забравя знака — буквата. Ето защо предпочита се картинитѣ за първото четене да се даватъ отдѣлно отъ буквааря—въ таблици“, пише г. Гиневъ на стр. 789. Но въпрѣки това надъ всѣка буква въ „Първата книжка“ на г. Гиневъ стои пакъ картина. И така трѣбва да бжде. Ако задачата на буквааря е да запознае детето съ буквитѣ и текстоветѣ при най-малко усилие, то това безъ картината не може да стане. Картината не само оживява и допълва текста, но още презъ сжщото време може да послужи и за неизчерпаемъ изворъ на беседи и самостоятелна творческа работа на децата. Отъ вѣкове картината стои на чело въ букваритѣ. Сжщото положение ще запази и занапредъ. Но затова пъкъ картината не трѣбва да бжде случайна, безпринципна и безъ никаква ръководяща мисълъ. Тя трѣбва да бжде огледало на сложения подъ нея текстъ. Така ли е въ „Първа книжка“ на г. Д-ръ Д. Гиневъ? — Не. На стр. 3. въ картината сж нарисувани момче и момиче, а подъ картината стои следния текстъ: „Лала, Лили, Лоло“. Значи въ текста се говори за две мо-

мичета и едно момче. И друго, между изрисуванитѣ момиче и момче и тѣхнитѣ имена нѣма абсолютно никаква естествена връзка. Ами ако, вмѣсто „Лала Лили Лоло“, ученикътъ прочете: Мима, Сава, Гого или да избѣрбори други имена, което е най-възможното? Другъ бѣше въпросътъ, ако на картината бѣше изрисувана маса и отдолу подъ картината стоеше писмената дума *маса*. Въ тоя случай картината действително подсѣща зрителния образецъ на думата. Тоя родъ грѣшки не сж единствени въ „Първата книжка“, а система. Така напр., на стр. 4. е нарисувана обущарница, а отдолу е поставенъ следния текстъ: „Маша има машина“. На стр. 5. е нарисуванъ овчаръ, а подъ картината стоятъ следнитѣ имена: „Гина Гошо Гана“. На стр. 11 въ картината едно момиче и петъ прѣста, а подъ картината е напечатана думата „четири“. Въ втората половина на картината вмѣсто четири птичета сж нарисувани пакъ петъ. На стр. 13. при откриване буквата ж на централно мѣсто въ картината е изрисуванъ волъ. При разглеждането на всѣка картина и текстъ подъ нея трѣбва да повикваме въ училището мѣдрия Езопъ, който да подсказва на децата, защо въ картината е изрисувано едно, а въ текста се пише друго.

При това нѣма най-елементарната съразмѣрностъ между рисункитѣ на отдѣлнитѣ предмети, вмѣкнати въ известни картини. Така напр., на стр. 4. детето е изрисувано по-високо отъ кжшата, която е до него; на стр. 5. гаргитѣ, накацали на дървото, сж нарисувани по-голѣми отъ овцетѣ, които пасатъ подъ дървото; на стр. 6. бубата е по-голѣма отъ детето; на стр. 7. — пчелитѣ, които хвърчатъ около момичето, сж по-голѣми отъ главата му; на стр. 9. лѣйката е по-голѣма отъ пейката и пр.

Идеята да се онагледяватъ формитѣ на буквитѣ е добра. Но за такава целъ трѣбва да се взиматъ предмети съ постоянна форма, а не съ случайна, неестествена такава. Такава е формата на счупената маса (стр. 2), за да се представи буквата *м*, формата на заешкитѣ уши, за да се представи печатната буква *у*; формата на ябълка съ клонче (стр. 9) за буквата *я*. На стр. 9, въ долната картина, една прѣчка е извита въ формата на малко печатно *е*, за да се представи буква *ѣ*! Колко неестествено изглеждатъ и двата чифта, прикрепени единъ до другъ, волски рога на (стр. 13) за да се представи буква *ж*! Онагледяването на формата на буквитѣ е най-нескопосно извършена при всички случаи. Такова онагледяване нѣма да улесни запомнането на формитѣ на буквитѣ отъ децата, а повече ще ги забърка.

Вънъ отъ това, отсъствието на единство въ стила се забелязва въ всички илюстрации на „Първа книжка“. Тукъ ще видишъ и стилизовани картини, и силуети, и контурни

рисунки, и символически и пр. Тази пѣстрота прекрасно може да бѣде наречена *антипедагогическа*.

Въ сѣщото жалко положение се намиратъ и текстоветѣ подѣ горнитѣ крайно нескѣпосни иллюстрации. Г-нѣ Д-ръ Гиневъ въ статията си препорѣчва главнитѣ печатни букви да се изучаватъ въ края на учебната година, а въ „Първа книжка“ най-напредѣ открива главнитѣ печатни, а следѣ това малкитѣ такива. Даже на нѣкои мѣста и не открива малкитѣ, като главнитѣ ги употребява за такива. Напр. буква А на стр. 1, 2 и 3; малкитѣ букви: и (стр. 4), у (стр. 5), й (стр. 9), ц (стр. 11), х (стр. 12), ж (стр. 13) и пр. и не ги открива, но това не му пречи да нарежда думи съ тѣхъ.

За откриване на буквитѣ си служи и съ *звукоподражания* (синтетично) и съ *нормални думи* (аналитично). Нѣма опредѣленостъ, ясностъ и издържаностъ въ методата, която се прокарва въ „Първа книжка“. Може би едногодишното дете да говори съ звукоподражания, но първачето, седемгодишното дете, говори съ думи като възрастния. И затова за изходенъ пунктъ при откриването на буквитѣ не трѣбва да излизаме отъ звукоподражанието, а отъ нормалната дума, отъ езика, който се говори, а не отъ езика, който се е говорилъ. За развитие на говора, както препорѣчва г. Гиневъ, не трѣбва да си служимъ съ изолираното изговаряне на гласоветѣ, защото съгласнитѣ въ такъвъ видъ сѣхъ произносими. Вмѣсто да се поправи говора на първачетата, въ такъвъ случай той се разваля, защото децата почватъ да мѣнкатъ. Па най-после за 1-2 деца, които лошо изговарятъ нѣкои гласове, ние не бива да тероризираме цѣло отдѣление, което произнася правилно почти всичкитѣ думи отъ обикновения езикъ, който може да послужи за основа на четмостиса.

Следъ всѣка новооткрита буква трѣбва да стои текстъ, който да бѣде разбранъ и интересенъ за децата. Разбранъ ще бѣде, когато си служимъ съ обикновени думи изъ детския езикъ. Интересенъ ще бѣде, когато разказчето има художествено построение и засѣга случки изъ близкия животъ на детето. Въ нито единъ отъ текстоветѣ на „Първа книжка“ нѣма нито едното, нито другото. Вмѣсто разкази, срѣщаме само собствени имена, често непознати (Стара-Згара, Русе, Котелъ и пр.) или пѣкъ крайно несвързани едно съ друго изречения. Така напр., при буква м (стр. 2) се дава следното четиво: *Мамо ма мома маса о мама оса* и пр. Единъ нормаленъ човѣкъ така никога не говори. Г-нѣ Д-ръ Гиневъ не е „обърканъ“, служи си съ неговъ изразъ, та ни е чудно, защо слага въ „Първа книжка“ такива „объркани“ текстове. Вънъ отъ това, текстоветѣ трѣбва да бѣдатъ донѣкъде и *правдоподобни*. На стр. 14 за заяка той пише: *„Щомъ го уловишъ, удря на бѣгъ“*. Разбирате ли, читателю! Заекътъ, щомъ го уловили, тогава удрялъ на бѣгъ! На такава мисль не

само възрастнитѣ, но и децата могатъ да ти се изсмѣятъ! И друго: четивата въ буквара трѣбва да бждатъ и *природосъобразни*. На стр. 10 г. Гиневъ ни дава четиво, че земята се покрила съ снѣгъ, рѣката — съ ледъ, а на стр. 11 — деца се кпятъ въ рѣката. Може нѣкои автори на детски букварчета да мислятъ, че човѣкъ може и посрѣдъ зима, въ заледени рѣки, да се кже, но децата иматъ по-здрава мисль: и на тази глупостъ тѣ ще се изсмѣятъ.

Г-нъ Д-ръ Гиневъ не признава значението на интонацията при запомването на зрительнитѣ образи на думитѣ и вникването въ съдържанието на текстоветѣ, за това отбѣгва препинателнитѣ знаци. Последнитѣ сплжвали и отегчавали детето, пише той въ статията си. А какъ детето ще разграничи мисль отъ мисль, за да вникне въ тѣхъ и разбере, — това г. Гиневъ никжде не ни го казва. Детето не е автоматъ, та техниката на четенето чрезъ срѣдство да я издигаме въ цель.

Вънъ отъ това, г. Гиневъ не признава и установения отъ министерството правописъ. Думитѣ: Крумъ, Кирилъ, Борисъ, Симеонъ, Котелъ, Азъ имамъ (стр. 8), Боянъ (стр. 9) и пр. ги пише безъ ъ. И думата лѣйка (стр. 9) е написана съ е и пр. По такъвъ начинъ се създаватъ криви зрительни образи на думитѣ, изправянето на които отпосле на учителя ще струва много трудъ. Въобще „Първа книжка“ е неграмотно написана: прازی впечатление на ученическа работа. За автора сж, изглежда непознати и душата на детето и родниятъ ни езикъ съ неговата официално установена ортография. Срамъ ни обзима при всѣки прочитъ на авторското име на „Първа книжка“, защото никога не сме допускали, че единъ докторъ по педагогия може да пише такива глупости.

Д. Правдолюбовъ.

Детско утро. Сборникъ за детски забави. Наредилъ Трайко Симеоновъ. Книгоиздателство Из. Коюмджиевъ, София. Стр. 240. Цена 70 лева.

Сборникътъ на г. Симеоновъ, известенъ даровитъ нашъ детски поетъ, е разкошна пѣстра китка, умѣло и грижливо стъклена отъ най-хубавитѣ творби на новата ни детска книжнина. Застжпени сж почти всички наши млади детски писатели.

Помѣстени сж 203 стихотворения, 30 диалога, 10 монолога, 3 оперетки, 9 сценки, 10 четива и приказки, 11 задачи за концертно рисуване и 8 смѣхории. Стихотворенията сж групирани споредъ основнитѣ идеи, прокарана въ тѣхъ, на отдѣли: 1. Бащинъ домъ и роденъ край, 2. Детски радости и скърби, 3. Празници и 4. Разни.

„Детско утро“ притежава не само художествено, не и педагогически достоинства. Съставителътъ, самъ дългогодишенъ първоначаленъ учителъ, при подбора и наредбата на

материала е държалъ смѣтка за умствения ръстъ, подготовката и естественитѣ интереси на децата отъ първоначалното училище.

Поради туй сборникътъ на г. Симеоновъ ще бжде ценно помагало за първоначалнитѣ учители. Въ него всѣки ще намѣри новъ, богатъ, разнообразенъ и интресенъ материалъ за детски забави.

„Детско утро“ не бива да липсва отъ никоя училищна библиотека.

А. Б.

Недѣлчо Беневъ. — Най-добритѣ другари. Детска драма въ едно действие. Габрово, 1932 г. Стр. 40. Цена 6 лв.

Тая творба на г. Беневъ е реалистична пиеса изъ живота на прогимназиалнитѣ ученици. Фабулата е проста, ала твърде интересна. Беденъ, но трудолюбивъ и любознателенъ ученикъ самъ си съставя малка домашна библиотека. Книгитѣ сж „най-добритѣ му другари“. Чрезъ тѣхъ той сполучва да напредне и да се подготви за щастливо бъдаще.

Действието се развива естествено. Репликиитѣ сж кжси и хубави. Характеритѣ на героитѣ сж добре очертани. Езикътъ е чистъ и гладкъ.

Новата пиеса на г. Беневъ лесно може да се постави на всѣка училищна сцена. Не се изискватъ особени декори, нито костюми. Препоръчваме я на нашитѣ четци.

А. Б.

Ив. Георгиевъ — Ръководство по въроучение въ първоначалното училище. Теория и практика. Шуменъ. Издава книжарница Вълчо Даскаловъ. 1933. Стр. 142. Цена 45 лева.

Въ теоритичния отдѣлъ на това ръководство авторътъ разглежда целтъ и сжщината на обучението по въроучение, посочва нѣкои важни грѣшки въ учебницитѣ и учебната практика по тоя предметъ и набеязва основитѣ, на които трѣбва да се изгради въ бъдаще то. Обучението по въроучение трѣбва да бжде предимно морално обучение. Съ него трѣбва еднакво да се въздействува както върху ума, така и върху чувствата и волята на ученицитѣ. При разработката на уроцитѣ трѣбва да се изхожда отъ *евангелискитѣ* текстове, а не отъ учебникарскитѣ разкази, въ които се срѣщатъ много противоречия и грѣшки.

Въ практическия отдѣлъ е разработенъ въ уроци и скици цѣлия материалъ по въроучения, предвиденъ въ програмата за II, III и IV отдѣление. Почти всичкий разработки, особено за III. и IV отд. се градятъ върху умѣло подобрани текстове отъ четиритѣ евангелия.

Ръководството г. Ив. Георгиевъ ще бжде ценно помагало за учителя. Въ не всѣки учителъ ще намѣри изобиленъ интересъ материалъ, за да повдигне образователната стойностъ на обучението по въроучение.

А. Б.

КНИГИ И СПИСАНИЯ,

получени въ редакцията.

1. Ив. Георгиевъ — Ръководство по въвеждане въ първоначалното училище. Теория и практика. Шуменъ. Издава книжарница Вълчо Даскаловъ. 1933. Цена 45 лв.

2. Хр. Николовъ и Из. Ст. Койнова — Методика на обучението по история въ прогимназията съ практически лекции за третъ клас. Първо издание. Издание „Хемусъ“ — София, 1932 год. Цена 40 лв.

3. Хр. Николовъ, Ив. Великовъ и Н. Моневъ — Ръководство по четене въ основнитъ училища. Теория и практика. Второ поправено и допълнено издание. Книгоиздателство „Хемусъ“ — София. 1932 г. Цена 30 лв.

4. Детско утро. Сборникъ за детски забави. Наредилъ Трайко Симеоновъ. Книгоиздателство Ив. Коюмджиевъ — София. Цена 70 лв.

5. Недѣлчо Беневъ — Най-добритъ другари. Детска драма въ едно действие. Габрово. Цена 6 лв.

6. Bulletin du Bureau International d'Education. Genève. VI Année. № 4.

7. L'Education. Directeur Georges Bertier, 24 année. № 4. Lanore, éditeur. Paris.

8. Свободно възпитание. Списание за педагогическа култура. Редакторъ Димитъръ Т. Кацаровъ. Год. XI, кн. 3 4 София.

9. Домъ и училище. Списание за популяризиране възпитателната наука и практика. Редакторъ : Димитъръ п. Николовъ. Год. III, кн. 5. София.

10. Българско училище. Обществено-педагогическо списание. Урежда редакционенъ комитетъ подъ редакторството на Д-ръ В. А. Мановъ. Год. V, кн. IV. София.

11. Учителска практика. Списание за всъщностната работа на учителя. Год. III, кн. 4. Книгоиздателство „Хемусъ“ — София.

12. Нашето дете. Списание за наука и практика по отхранване, отглеждане и възпитание на децата. Редакторъ : Проф. Д-ръ Ст. Ватевъ. Год. V, кн. 9 и 10. София.

13. Природа и наука. Илюстрирано популярно научно списание. Редактори : П. Бакаловъ, Ас. Златаровъ, Ст. Консуловъ и Ал. Радославовъ. Год. III, кн. 4. София.

14. Литературенъ гласъ. Седмичникъ за литература, изкуство, наука и обществени въпроси. Редакторъ : Д. Б. Митовъ. Бр. 176 — 181. София.

ПЕДАГОГИЧЕСКА ПРАКТИКА, година XII (1932 — 1933).

Дава статии върху приложбата на съвременните педагогически искания въ първоначалното училище и прогимназията; разглежда всички течения и прояви, които целят обновата на училището; поднася практически материали, съ които може да се подпомага учителското творчество въ училищното обучение и възпитание.

Излиза всъки месецъ отъ 1 октомврий 1932 год. до 1 юлий 1933 год. 8 книги годишно.

Годишенъ абонаментъ :

1. За България 60 лева. 2. За Чужбина 100 лева.

Абонаментътъ се предплаща.

Настоятелъ на „Педагогическа практика“ може да бжде всъки, който запише най-малко 5 абоната. На настоятели и книжари се прави 20 % отстъпка отъ абонамента.

Пълни годишни течения отъ изтеклите годишници на „Педагогическа практика“ се отстъпватъ по следните цени:

год. V (1925—1926) — 40 лв.; год. VII (1927—1928) — 40 лв.;
год. X (1930—1931) — 50 лв.; год. XI (1931—1932) — 50 лв.

Всички други годишници сж изчерпани.

Непредплатени поръчки не се изпълняватъ.

Всичко, що се отнася до списанието — писма, пари и ръкописи — се изпраща на адресъ: Антонъ Борлаковъ, ул. Кр. Мирски, № 14, гр. Варна.

Отъ администрацията на „Педагогическа практика“ могатъ да се доставятъ следните книги :

1. Добри Христовъ — Рой звездици. Часть I. Пѣсни за първоначалните училища . 20 лв.
2. Добри Христовъ — Рой звездици. Часть II. Пѣсни за прогимназиите 20 лв.
3. Б. Върбановъ — Обществени грижи за децата въ Виена и Буда-Пеща . . 20 лв.
4. А. П. Нечаевъ — Измѣрване умствения развой на децата 20 лв.
5. М. Мещерски — Какъ да се уреждатъ градини при народните училища . . . 10 лв.
6. Н. Беневъ. — Живо езикознание. Ръководство съ теория и практика по граматика, четене и писане . . 12 лв.

За поръчки повече отъ 100 лв. се прави отстъпка 30 %.

Непредплатени поръчки не се изпълняватъ.

№ 47

До Госп.

Първоначалното
училище
с. Жеравна
Котелска околия

Адресният номеръ и точниятъ адресъ на абоната трѣбва да се посочватъ винаги, когато се изпращатъ суми срещу абонаментъ, когато се искатъ промѣни на адреси, неполучени книжки или каквито и да е справки отъ редакцията или администрацията на списанието.

Неполучени книжки трѣбва да се искатъ веднага следъ получаването на най-близката следъ тяхъ книжка.

Когато се изпращатъ суми съ пощенски записъ, трѣбва де се съобщава съ отдѣлно писмо, за коя годишнина на списанието и за кои абонати се изпращатъ тѣ.

Въ „Педагогическа практика“ може да сътрудни всѣки учителъ, който съ перото, мисълта и практиката си може да бжде полезенъ на учителството и училището.

Ръкописитѣ трѣбва да бждатъ написани само на едната страница на листоветѣ чисто, четливо и съ официалния правописъ.